

QUADERNS 231

Quaderns de Pastoral és una publicació del **Centre d'Estudis Pastorals** de les diòcesis catalanes. La revista és oberta i plural en l'esperit dels Concilis ecumènic i provincial. Les opinions manifestades en els diferents articles són responsabilitat dels respectius autors. El pensament de la revista només es manifesta quan ho fa constar expressament.

QUADERNS DE PASTORAL

Revista del Centre d'Estudis Pastorals

Plaça Sant Felip Neri, 5 - Tel. 93 317 48 58 - Fax 93 302 51 09 - 08002 Barcelona

Director: *Josep M. Domingo*

Secretari: *Antoni Serramona*

Cap de redacció: *Anna-Bel Carbonell*

Consell de redacció: *Mercè Basté, Joaquim Brustenga, Ricard Casadesús, Joan Anton Cedó, Joaquim M. Cervera, Manuel Claret, Pere Milà, Joan Nadal, Antoni Román, Javier Velasco.*

Impressió: I.G. Santa Eulàlia - Santa Eulàlia de Ronçana.

Dipòsit legal: B-25.506/1969

Amb llicència eclesiàstica

Subscripció anual: 31 euros

Preu d'aquest exemplar: 7,80 euros

Amb la col·laboració de

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

sumari

In memoriam	pàg. 5
Pòrtic	pàg. 7
I. Art, Estètica i Bellesa	
Arquitectura simbòlica i Nova Evangelització, <i>per Eloi Aran i Sala, arquitecte i teòleg</i>	pàg. 13
L'art com a pedagogia i expressió de la fe, <i>per Jaume Aymar; degà de la Facultat de Filosofia de Catalunya (URL)</i>	pàg. 22
Què pot aportar una oferta com l'Albergueria de Vic?, <i>per l'Equip de l'Albergueria. L'Albergueria és dirigida per un equip interdisciplinar encapçalat per Mn. Josep Maria Riba, delegat Episcopal del Patrimoni Cultural</i>	pàg. 28
L'experiència de la bellesa camí de l'espiritualitat, <i>per Anton M. Vilarrubias i Codina, llicenciat en història de l'Art i Estudis de Teologia Bíblica. Guiatge bíblic per la geografia de l'Antic Testament. Professor de l'ISCREB</i>	pàg. 37
La percepció cristiana de l'art universal, <i>per Ximo Company, catedràtic d'Història de l'Art Modern de la Universitat de Lleida, i delegat de Patrimoni Artístic i Cultural del Bisbat de Lleida</i>	pàg. 45
Intencionada lectura pastoral de la Carta del papa Joan Pau II als artistes, <i>per Antoni M. Serramona, de l'Oratori de Sant Felip Neri, i secretari del CEP</i>	pàg. 51

II. Els artistes responen

Els artistes responen..... pàg. 63

III. Obrador

Visita devota a la Sagrada Família,

per Mn. Lluís Bonet, rector de la Basílica de la Sagrada Família pàg. 69

IV. Recensions

El regal de la vida

de M. Victòria Molins pàg. 81

Per Esther Borrego, coordinadora del pis d'acollida Itaca

La Bíblia de tots

Il·lustrada per Pilarín Bayés i amb textos escollits i adaptats

de Jesús Ballaz pàg. 83

Per Anna-bel Carbonell, cap de redacció de Quaderns de Pastoral

Viure avui les fidelitats

de Mn. Manel Simó pàg. 84

Per Anna-bel Carbonell, cap de redacció de Quaderns de Pastoral

Un Concilio entre primaveras, de Juan XXIII a Francisco

de José Manuel Vidal i Jesús Bastante pàg. 85

Per Mn. Manel Simó, prevere i periodista

In memoriam

A punt d'entrar a màquines aquest número vam conèixer la mort de **Mn. Josep M. Totosaus**. I mentre érem al seu enterrament, sense temps de refer-nos de la nova, vam saber de la mort del **bisbe Pere Tena**.

Al Cel siguin tots dos, juntament amb tots aquells que ens han precedit en el senyal de la fe i ja dormen el somni dels justos. Però mentre compartíem aquests sentiments, se'ns va fer proper el record d'un altre bon amic, **Joaquim Gomis** que ens va deixar just abans del Nadal passat:

Mn. Josep M. Totosaus, home del CEP i de Quaderns de Pastoral.

Mons. Pere Tena, bisbe auxiliar, liturgista del CPL i teòleg de la nostra FTC

Joaquim Gomis, home del CPL, de 'El Ciervo' i 'Foc Nou'.

I amb ells tres, tants altres que en els camins de la vida ens van deixant cada vegada més orfes.

Una colla "dels quaranta mil assenyalats" que també mereixerien el nostre "**in memoriam**" que han compartit amb nosaltres el do de "ser creients, de dir-ho amb paraules i testimonis creïbles i de celebrar-ho amb joia renovada".

Aquests tres tenen en comú la saviesa de la "pedagogia de la fe". No aquella que s'imposava 'ex cathedra' o que s'improvisava com una ventada de temporal. Més aviat aquella que es va enfortir, renovar i difondre des de les arrels més profundes de l'Evangelí, de la tradició nostrada i des d'aquell impuls pregon que venia de Roma.

Tots tres, tan vinculats a aquesta casa –**CEP i Quaderns**– ens van ensenyar, en vida, amb paraula docta, ploma afinada i testimoni vivent, noves sendes, noves dreceres d'aquell camí dret i segur que ens porta a Déu.

Mn. Josep M. Totosaus Martorell

Mons. Pere Tena Garriga

Joaquim Gomis Sanahuja

No estimem pas una cosa moridora,
una cosa que hagi d'acabar-se amb nosaltres
o amb els que vindran més tard...
Estimem l'esbós imperfecte de la Ciutat de Déu;
una pàtria que s' inicia aquí baix
per consumir-se allà dalt;
una pàtria que, en certa manera,
ja en aquest món comença a ésser eterna.

Carles Cardó.- *La Nit transparent*

A tots tres –i amb ells tots els altres homes i dones de Déu– el nostre reconeixement agraït, la pregària del cor i el propòsit de romandre.

PÒRTIC

Quan el professor José L. López Aranguren, catedràtic d'Ètica a la Universitat de Madrid, juntament amb Tierno Galvan, Garcia Calvo, entre altres, foren expedientats i apartats de llurs càtedres el 1965, el catedràtic d'Estètica de la Universitat de Barcelona i poeta Jose M. Valverde va dimitir de la seva en un gest solidari que va constituir una gran lliçó en aquella societat convulsa del tardofranquisme. Ho va fer amb aquest missatge que va edificar a tots: *'nulla esthetica sine ethica'*. Es feia evident en aquell món estudiantil inquiet i àvid de canvis radicals l'íntima unió del sentit de l'ètica i de l'estètica. Quantes reunions de grups d'estudiants cristians i àdhuc de cèl·lules polítiques clandestines no es van emmirallar en aquell gest del poeta Valverde! La seva poesia va ser visitada i llegida amb nous accents. No pas la seva aula que va quedar deserta i vacant...

Si ho referim a l'hora de presentar aquest número de *Quaderns de Pastoral* dedicat a l'art i a la bellesa com a camí per a la transcendència no és tant pel valor moral del fet, que avui ja pot semblar anecdòtic, sinó perquè venia a il·lustrar amb contundència un debat freqüent en els cercles universitaris sobre els motius de credibilitat, els preàmbuls de la fe, el sentit, ja que no la utilitat –utilitarisme– de la creença. Eren els anys en què es ponderava si els versos d'un Pablo Neruda, posem per cas, podien contribuir –i en quina mesura– a la transformació de la realitat...

En el conjunt de l'acció pastoral feia anys que s'havia abandonat aquella apologètica contundent, abassegadora i combativa de les raons contra la raó. Altres vies fetes de proximitat i diàleg, amorosides amb una humilitat més igualitària intentaven obrir camins de fe més càlids, més propers, més personalitzats i més humans. 'Humans tanmateix'.

A una pastoral massa racional –les aportacions d'un Balmes eren refrescants enfront d'una neoescolàstica freda i dura– amanda amb aquella moral dràstica i aquell dret estàtic i competitiu li va seguir una pastoral més de proximitat per la via dels afec-

tes, del sentiment, de 'les virtuts humanes' –que se'n deia. És clar que si hi havia el perill del racionalisme, també hi havia el perill del sentimentalisme.

El que diem pot semblar una simplificació que desvirtua el que volem dir; però ens introdueix en el tema que ens ocupa en aquest número que presentem. I més que un número que fa teoria sobre l'art i la bellesa com a camí per a la transcendència o l'espiritualitat n'ha resultat una mostra d'exemples que ens ajuden a descobrir com les diverses manifestacions artístiques són instruments que estan al nostre abast i que poden esdevenir, en determinades condicions, instruments pastorals. Ja sigui per desvetllar inquietuds, ja sigui per il·lustrar-les.

Podria ser que la contemplació d'una obra d'art provoqui admiració i res més. Si eleva l'esperit, si fa amable la bellesa, si provoca un sentiment de bondat ens col·loca en una senda no menyspreable de superació i d'orientació cap a dimensions superiors.

Podria ser també que algunes obres d'art, o peces musicals o paisatges o gestos heroics ens deixin indiferents. Per causa de la mateixa obra d'art o de les capacitats i disposicions del receptor. No hi fa res. No és que les obres d'art produeixen conversions i actes de fe '*ex opere operato*', no. Simplement la contemplació i el gaudi que produeix la bellesa i la bondat és com un trampolí que ens permet de saltar, per la via de la intuïció, del sentiment, del plaer cap a dimensions més insospitades de l'Ésser i de la Realitat.

Tampoc no són infreqüents realitzacions artístiques –àdhuc religioses– per part d'autors que es professen no creients. I es pot produir la paradoxa que l'artista hagi obert una porta per la qual ell no gosarà transitar i, en canvi, per a altres en resulti la llinda del Misteri. Cal dir que les institucions religioses (esglésies, confessions...) no tenen l'exclusiva ni tan sols la patent de les obres de l'esperit ni de les seves manifestacions i també que ningú no som autoritzats, ni tan sols capaços de mesurar el grau de creença de la persona; només som capaços de comptabilitzar les adscripcions –i encara!– amb totes les seves ambigüitats.

Vam demanar a un filòsof de la vella escola si la via de la bellesa no fora un camí per a l'accés a Déu, més enllà de la via racional... La resposta telefònica fou un esgarip vehement i contrariat, com si hagués sentit un renecl! És que la via del raonament s'ha tornat insuficient? Tampoc no és això.

Les aportacions que trobareu en aquest número –que podria ser molt més ric i variat en aportacions originals i pastorals sobre l'art,

la bellesa, l'estètica al servei de l'acció pastoral— no desdiiuen del nostre propòsit i confien que ens poden acostar a la temàtica, sobretot, per la via de les experiències. Si la seva lectura ens suggereix iniciatives que desvetllen el sentit pastoral i enriqueixen la nostra praxis haurem encertat en l'esforç que suposa posar a l'abast dels lectors una reflexió o un suggeriment enriquidor.

Hi trobareu les respostes d'alguns artistes a una petita enquesta amb les preguntes: quina relació troba entre l'art i la bellesa amb la dimensió més transcendent de la persona?, què comunica a través de la seva producció?, i en quin sentit, en quines dimensions la seva obra —o la d'altri— pot ajudar a la superació, espiritualització de les persones? Podrien ser molts més, però la mostra és prou significativa i suggerent.

També hi trobareu un 'obrador' de Mn. Lluís Bonet, Rector de la Sagrada Família, com una guia per fer al temple Basílica el que anomenaríem una 'visita devota'.

I com a reflexions més llargues trobareu les de Jaume Aymar, Degà de la Facultat Eclesiàstica de Filosofia i la d'Eloi Aran sobre Arquitectura simbòlica. La reflexió d'Anton M. Vilarrubias així com les paraules de Ximo Company, professor a la UdL i l'experiència de l'Albergueria de Vic posen de manifest —a tall de mostra o en la via dels esdeveniments culturals— el recurs dels nostres museus i de les exposicions en el terreny que ens ocupa. La lectura de la carta als artistes que el beat Papa Joan Pau II va adreçar als artistes està en la línia de la reflexió que ens proposem.

* * *

Tres expressions de l'Evangeli ens ajudaran a entrar en temàtica que avui voldríem abordar. Expressen un profundíssim neguit sempre inquietant i mai no resolt del tot.

Quid sit veritas? De l'Evangeli de Joan (*Jo.* 18, 28)

Per què em preguntes sobre el que és bo? Un de sol és bo. (*Mt.* 19,17)

Fixeu-vos com creixen els lliris del camp...! (*M.* 6, 28)

* * *

Hi ha una expressió que fa la prevenció contra l'esteticisme: "Que no ens perdi l'estètica"; però n'hi ha una altra de més encoratjadora: "a l'ètica s'hi arriba per l'estètica"

«La necessitat i urgència d'un renovat diàleg entre estètica i ètica, entre bellesa, veritat i bondat, ens és tornat a proposar no només per l'actual debat cultural i artístic, sinó també per la realitat quotidiana. A diversos nivells, de fet, emergeix dramàticament la separació, i fins i tot la confrontació, entre les dues dimensions, la de la recerca de la bellesa, compresa encara reductivament com a forma exterior, com aparença que s'ha de perseguir a qualsevol preu, i la de la veritat i la bondat de les accions que es duen a terme per realitzar un fi.»

Del Missatge de Benet XVI

"Universalitat de la bellesa: estètica i ètica en contrast" (25/11/08)

I. Art, Estètica i Bellesa

Arquitectura simbòlica i Nova Evangelització

ELOI ARAN I SALA, arquitecte i teòleg.

1. Apunts d'una arquitectura per la Nova Evangelització

Mons. Rino Fisichella, en el llibre que du per títol el nom del recent dicasteri que li va encarregar el Papa Benet XVI el 2010, “La Nova Evangelització”¹, proposa la recuperació de la “*Via Pulchritudinis*” (la via de la bellesa²) com un camí privilegiat per fer arribar l’Evangeli a la secular Europa Occidental. Com a icona d’aquesta via posa d’exemple un edifici ben conegut i controvertit de casa nostra, la Basílica de la Sagrada Família d’Antoni Gaudí, del qual tenim un allau de recents publicacions³ arran de la inauguració del temple pel mateix papa el dia 6 de novembre de 2010. Què hi tenim a la Sagrada Família que pugui ser presentat com a referent per a l’Evangelització a tota l’Església? Hi hauria moltes coses a dir però, bàsicament, es tracta d’un compendi

excel·lent d’arquitectura simbòlica. En aquestes línies proposo tractar llums i ombres sobre l’arquitectura simbòlica i l’evangelització en els nostres dies.

Què hi tenim a la Sagrada Família que pugui ser presentat com a referent per a l’Evangelització a tota l’Església?

2. Crist com a símbol de l’arquitectura cristiana

Quan parlem de símbols o espais sagrats en perspectiva cristiana cal

-
1. FISICHELLA, Rino (2012). *La nova evangelització*. Barcelona: Claret.
 2. La Via Pulchritudinis engalta amb un dels quatre atributs divins: *Unum, bonum, verum, pulchrum*. Sembla com si la via de la bellesa fos la “darrera carta amagada” a jugar per la teologia en diàleg amb la cultura. De fet, resulta curiós aquesta importància de la via de la bellesa quan no hi ha cap assignatura específica d’estètica teològica durant els estudis.
 3. Des d’un punt de vista pastoral, fent esment al contingut simbòlic de l’obra, recomanaria un parell de lectures: PUIG, Armand (2010). *La Sagrada Família segons Gaudí. Comprendre un símbol*. Barcelona: Pòrtic, i també HERNÁNDEZ, Jean-Pol sj (2010). *Antoni Gaudí: La palabra en la piedra*. Santander: Sal Terrae.

tenir ben present una cosa: Crist és el nostre símbol i, a través d'Ell, assumim d'altres imatges simbòliques o espais. Anem a posar un exemple per il·lustrar-ho. En totes les cultures s'ha relacionat l'espai "elevat" com espai sagrat, ja siguin els cims de les muntanyes, les capelles situades en la part més alta de les torres dels castells, els santuaris al capdamunt de zigurats o els monestirs benedictins arrapats a les falces de les muntanyes com Sant Pere de Rodes, per no parlar de "muntanyes sagrades" com Montserrat. D'aquí que una lectura psicologista, basada en la idea de l'inconscient col·lectiu de Carl Gustav Jung, arriba a concloure que "el diví" es dona en els espais elevats i que per "accedir-hi" cal pujar a aquests llocs.

Crist és el nostre símbol i, a través d'Ell, assumim d'altres imatges simbòliques o espais.

Resultaria evident que Déu es troba en les altures, més encara quan la tradició bíblica sembla que ho afirma en diversos passatges, per exemple quan Moisès puja al Sinai, la construcció del Temple de Jerusalem al mont de Sió, o la transfiguració de Jesús al Tabor. Però si portem a la

memòria la discussió entre Jesús i la Samaritana sobre quin ha de ser el lloc de culte (Jn 4, 19-24) es conclou que "els autèntics adoradors adoraran el Pare en Esperit i en veritat". Si a això li afegim que Déu se'n riu quan David li vol construir un temple (2Sam 7, 4-7) o que a la Jerusalem celestial el vident no hi troba cap temple (Ap 21,22), podem concloure que no hi ha altre símbol ni espai sagrat que pròpiament Déu mateix, al qual, sent inaccessible com és (1ª Tim 6, 16), hi arribem pel Crist, que és qui l'ha revelat (Jn 1,18).

És lícit, aleshores, emprar imatges del temple cristià com una muntanya sagrada com s'ha fet des de sempre⁴ i com han fet també arquitectes moderns⁵? Quin valor simbòlic té la relació entre les torres de la Basílica de la Sagrada Família en relació amb la muntanya santa de Montserrat? El cristianisme no ha negat la força d'aquestes imatges i les ha incorporat dins del seu llenguatge plàstic, però les ha posat al seu lloc, ja que no hi ha cap muntanya ni cap arquitectura que actuï "*ex opere operato*". Hem parlat de muntanyes i llocs elevats, però el mateix serviria per altres elements naturals i amb això n'hi hauria prou per desmentir tanta literatura "para-religiosa" que suplanta la salvació de la creu per posar-hi energies tel·lúriques sanadores o una numerologia cabalística secreta que no parla per a res de la misericòrdia de Déu.

4. Així ho demostra un clàssic en el tema de la simbologia i l'arquitectura cristiana: HANI, Jean (1983). "El simbolismo del templo cristiano".

5. Per posar un exemple: El projecte de "l'Església de pau de les dones" de Dominikus Böhm (Frankfurt 1926-27).

Pel que fa als espais passa quelcom semblant. L'espai de Déu és l'espai de Jesús i aquest es mou per tota Palestina. Així i tot, cal notar en els evangelis sinòptics com Jesús explica els continguts del Regne de Déu en una mena de “classes particulars” als deixebles (Mc 2,1; 3,20; 7,17; 9,28; 9,33; 10,10) en una casa que esdevé “àmbit de revelació” per excel·lència. És potser la primera “*domus ecclesiae*”. Per altra banda, així com ja hem vist que els temples cristians manllevaven o evangelitzaven —diguem-ne que “inculturen”— símbols religiosos universals, no deixa de ser sorprenent que el cristianisme també adoptés espais sagrats profans, com és el cas del Panteó de Roma, construït el 27 a.C. i adaptat al cristianisme el 609 en el papat de Bonifaci IV, tot un símbol del poder que els havia perseguit. Amb la mateixa filosofia pràctica que hem vist pel tema simbòlic, el Papa Sant Gregori Magne (590-604) davant la pregunta que li venia dels missioners en terres angleses sobre la necessitat o no d'enderrocar les construccions paganes afirmava: “No convé destruir els temples dels ídols que es troben en aquella regió, sinó que es destrueixin els ídols que hi ha en ells. Que es prepari aigua beneïda, que s'aspergeixi l'aigua en els temples, que es construeixi un altar i s'hi posi reliquiari; perquè, si els seus temples estan ben construïts, cal que passin del culte dels ídols al culte del Déu veritable, per tal que la

gent, veient que aquells temples no es destrueixen, deposin l'error dels seus cors i, reconeixent i adorant al Déu veritable, concorrin amb més familiaritat a aquells llocs als quals que tenien costum d'anar.”⁶

3. La recuperació dels símbols en l'arquitectura religiosa contemporània

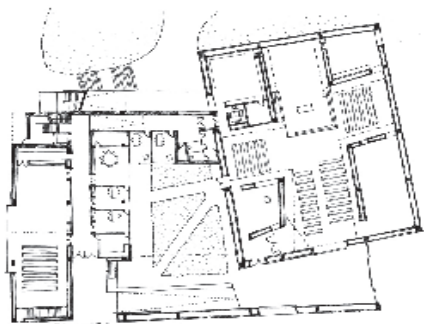
Un cop aclarida la relació simbòlico-espacial dels espais en el cristianisme —tot i que encara hi hauria moltes coses a dir— passem a presentar quatre exemples actuals en els quals es dona un treball significatiu de l'arquitectura simbòlica en esglésies.

3.1. Església de Iesu. (Rafael Moneo. 2011. *San Sebastià, País Basc*). *Recuperar el símbol de l'orientació*

Un dels temes simbòlics cabdals del cristianisme és el de l'orientació de les esglésies. Així com els jueus orienten la pregària cap al temple de Jerusalem (indicat amb l'absis de la sinagoga), o els musulmans orienten la pregària cap a la Meca (indicat amb l'alquibla), els cristians orientaven —ho poso en passat perquè malauradament això s'ha perdut— les esglésies cap a l'Est, identificant el sol naixent amb l'esperança del Retorn del Senyor, la Parusia, el vuitè dia, etc. Sovint plasmat també pictòricament a l'absis. Cal recor-

6. Carta al Melitus, Abat de França. Recollida a l'annex de “Arte Sacro Actual”, Plazaola, 2006, pàg. 408.

7. Sense intenció de utilitzar aquest article com a propaganda recomano la lectura del meu llibre on exposo més llargament aquests temes. Aran, Eloi (2012) “Cap a una arquitectura de l'esperança”. Lleida: Pagès.

Un dels temes simbòlics cabdals del cristianisme és el de la orientació de les esglésies.

dar que ja els primers cristians pregaven mirant cap a l'Est mentre entonaven himnes a Crist i que el ritus d'iniciació del baptisme també comptava amb aquesta simbologia còsmica. Les esglésies no van fer més que passar a pedra aquesta "incorporació" de l'acció de l'Esperit Sant en la comunitat, l'Església. Aquest fet em sembla molt important perquè sovint ens trobem en espais celebratius contemporanis que, tot volent acomplir el convit a la "*actuosa participatio*"⁸, es queden autoreferenciats en ells mateixos i no queda clar qui és Aquell qui convoca els usuaris quan, de fet, en el sentit etimològic la paraula església significa precisament "convocació" o "assemblea". Aquest és un dels motius de revisió i crítica que exposava l'aleshores Cardenal Joseph Ratzinger que, tot acceptant que no sempre és possible aquest gest cap a l'Est, apunta un altre tipus d'orientació espiritual: "Allò important no és el diàleg mirant al capellà, sinó l'adoració comuna, sortir a l'encontre del Senyor que ve. (...) La creu pot servir com orient in-

terior de la fe. Caldria que la creu estigués al centre de l'altar i ser el punt de referència comuna de la comunitat i del capellà que prega."⁹

Com a exemple de recuperació de l'orientació cap a l'Est de les esglésies tenim el cas de l'Església de Iesu a Donosti, obra de l'arquitecte Rafael Moneo, conegut a Barcelona per altres obres seves com L'Illa de la Diagonal o l'Auditori de Barcelona. Tant en aquesta església com en la prèvia Catedral de Los Ángeles, Moneo compta compositivament amb un pati tancat, una creu que davalla del cel i l'orientació cap a l'Est. En el cas base, Moneo distribueix el programa parroquial entorn d'un pati que segueix les alineacions dels carrers però, arribat al volum més alt que és el temple, un cub de 32 x 28 x 28 metres, el gira per tal d'orientar el presbiteri a l'Est. Aquesta orientació o finestra cap al transcendent queda marcada també pel retaule tripartit abstracte que representa la teofania de l'Horeb (Déu el ventijol suau: 1 Re 19, 11-13). Es podria criticar que a aquesta orientació de la comunitat cap a l'Est li manca preci-

8. Sacrosanctum Concilium, núm. 41

9. Ratzinger, J. (2005). "*El espíritu de la liturgia. Una introducción*". Madrid: Ediciones Cristiandad. (pàgs. 103-106)

sament la referència de la llum del sol naixent. Moneo passa aquesta referència lumínica a l'àmbit zenital, on un gran lluernari perimetral en forma de creu banya de llum les altes parets. Cal destacar també l'habilitat compositiva del conjunt del temple que, mitjançant una creu distorsionada dins de la planta quadrada –el quadrat és símbol de la terra en els seus quatre punts cardinals– disposa en els quadrants perimetrals els programes de vestíbul-baptisteri, capella del santíssim, capella de la reconciliació i sagristia.

3.2. Església de Saint François de Molitor (Corinne Callies, Jean-Marie Duthilleul / AREP. 2005. París). Recuperar el símbol de la Glòria i l'espera escatològica

Relacionat amb el cas anterior, un altre símbol del cristianisme que va lligat a aquesta orientació espiritual de l'assemblea és la creu gloriosa, la creu de resurrecció, que s'ha vist concretada al llarg de la història com una creu daurada sense cos sofrent, com per exemple veiem en un dels absis de Sant Vital de Ravenna. En la tradició de l'arquitectura moderna, el símbol de la creu de resurrecció exempta va trobar una concreció que va fer fortuna en la Capella de la Universitat Tècnica de Otaniemi (Finlàndia), dissenyada pels arquitectes Kaija i Heikki Siren el 1956. En aquesta obra, l'espai interior de la capella és presentat com un gran marc obscur que dona pas a la llum i la creu que se situa a l'exterior, al jardí, com una mena de retaule orgànic que es mostra verd i lluminós a l'estiu i sublim en la blancor de l'hivern. Aquesta idea va ser copiada posteriorment per Tadao Ando a la Capella

de l'Aigua (Hokkaido, Japó, 1985) i s'ha anat repetint en d'altres llocs.

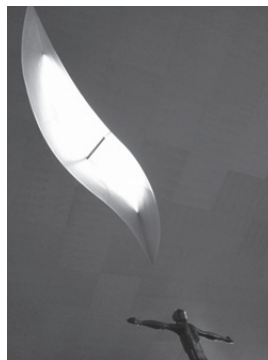
L'Església de Saint François de Molitor és interessant perquè recupera la idea de la creu gloriosa disposant-la al final de l'eix principal de la nau, just abans d'un gran pany vidriat darrere el qual hi ha un petit jardí inaccessible a mode de retaule natural. En aquest cas es dona una felicitat troballa entre la planta central –molt buscada després del CVII– i la planta longitudinal. La centralitat està focalitzada en l'altar que, tot i estar elevat, es troba al punt més baix de la pendent concèntrica, cap on miren tots els bancs en forma el·líptica, mentre que l'eix longitudinal aplega el nàrtex-vestíbul, la pila baptismal, l'altar, l'ambó i, finalment, la creu gloriosa. Jean-Marie Duthilleul recupera la idea del Paradís o la Re-creació del vuitè dia en el jardí posterior com un espai que resta a l'espera. Més enllà de la creu i del jardí es pot entreveure el perfil de la ciutat de París darrere els vidres degradats (translúcids en la part superior i transparents en la inferior, salvaguardant així el tema de la privacitat), com la Galilea a la qual ens espera el Ressuscitat que hem trobat en la celebració.

3.3. Església de Crist Esperança del Món (Heinz Tesar. 2000. Viena). Recuperar el símbol de la creu i la nau lluminosa

Si ens deturem a contemplar la façana de la Passió de la Basilica de la Sagrada Família, amb les polèmiques –i al meu entendre genials– escultures de Subirachs, hi trobarem una curiosa representació del passatge del soldat romà clavant la llança al costat del Crist (Jn 19, 37-31) i és que sí que apareix el soldat muntat a cavall, però s’ha substituït el crucificat per la pedra del temple que en pateix la seva llançada. Amb aquest gest se simbolitza el temple com visualització de la comunitat cristiana, que és la continuïtat del cos del Crucificat. No és que vulgui fer una arquitectura religiosa “dolorista” o jansenista, sinó que només vull apuntar que un temple cristià no pot ser aliè a les creus del nostre món. No hi ha baixada de la Jerusalem celestial sense el testimoni dels màrtirs de la història, ni resurrecció sense passió. Són dues cares del mateix símbol.

No hi ha baixada de la Jerusalem celestial sense el testimoni dels màrtirs de la història, ni resurrecció sense passió. Són dues cares del mateix símbol.

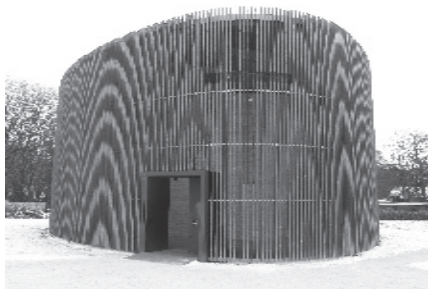

L’Església de Crist Esperança del Món se situa en la trama urbana com un monòlit testimonial posat al peu dels poderosos, ja que està situat just a l’accés del Districte Internacional de Viena i la seva visió principal és la que es té des de les oficines de la seu de l’ONU a la capital austríaca: una planta cruciforme marcada per una gran nau, una creu ferida. La seva petitesa contrastada amb els gratacels del barri ja és símbol del que vol ser, una pedra d’ensopec, una pedra rebutjada, un nou David enfrontat a Goliat. Si donem un cop d’ull a la seva planta hi trobem un cert paral·lelisme amb l’Església de Iesu del Moneo. Tots dos edificis parteixen de la idea de la creu inserida en el quadrat, tots dos aprofiten les cantonades per posar-hi usos no eucarístics i tots dos juguen amb les alçades d’aquests espais perimetrals per fer sorgir la creu a l’exterior. La diferència principal està en què la planta de Iesu és encara longitudinal mentre que en la de Heinz Tesar s’aconsegueix un espai únic centrat en l’altar. Com a nota interessant també cal parlar en aquest cas de la creu gloriosa, que apareix a mode de gravat daurat inscrita en una circumferència també daurada en l’aplafonat de fusta

del presbiteri. I la nau de la coberta? Aquesta és la forma principal de il·luminació de l'interior de l'edifici: la llum prové de la ferida del Crist, visualitzant allò de “Però ell era malferit per les nostres faltes, triturat per les nostres culpes: rebia la correcció que ens salva, les seves ferides ens curaven.” (Is 53,5).

3.4. Capella de la Reconciliació al Mur de Berlín (Martin Rauch. 1999/2000. Berlín). Recuperar el símbol del Cos de Crist en relació a la recreació

Hem parlat de formes cruciformes i la seva simbologia, fet que remet a l'edifici com una plasmació d'allò que és: la perllongació del Cos de Crist en la comunitat eclesial. També hem començat a veure tensions entre plantes longitudinals (símbol de l'església com poble en marxa cap a la Parusia) i centrals (símbol de l'església convocada pel Sant Sopar). Una altra manera de significar un edifici com a “Cos de Crist” pot ser a partir de la història dels seus materials i el sistema constructiu, com és el cas de la Capella de la Reconciliació al Mur de Berlín.

Aquest petit edifici apareix sovint citat com exemple d'edifici ecològic. La raó principal és que ha estat edificat a partir de murs de runa premsada, per tant, és una “capella de reciclatge”. El que resulta significatiu i extremadament simbòlic és preguntar-se d'on prové aquesta runa i és que el material per fer els nous “murs de tova” prové, ni més ni menys, de la Capella de la Resurrecció que estava situada en el mateix solar, tocant al mur de separació entre el Berlín Est i el Berlín Oest, enderrocada pel règim comunista deu anys abans que el mur caigués. Aquell “Cos de Crist” que el règim havia intentat esborrar ha “resuscitat” en una nova forma per tal d'oferir-se com a espai de trobada, sanació i reconciliació social en Crist. Per tal de protegir el mur de les inclemències del temps es disposa un espai perimetral a mode de pòrtic silencios delimitat per lames de fusta que, en una gradació diferent, serveix també per marcar la creu en la façana.

4. Més enllà de la bellesa, més enllà de la litúrgia, més enllà de l'edifici sacre

Un contrapunt per acabar. Els passats dies 14 i 15 de novembre de 2013 va tenir lloc el III CIARC (Congrés Internacional d'Arquitectura Religiosa Contemporània) a Sevilla, sota el lema “Arquitectura i Evangelització: més enllà de l'edifici sacre”¹⁰. En la presentació del congrés es recollia la citació del P. Capellades, aleshores director de la revista “*L'Art Sacre*”, en

10. Visiteu <https://sites.google.com/site/arquitecturareligiosa2013/> i <http://arquitecturareligiosa.es>

un fet únic esdevingut també a Barcelona, les “*Conversaciones de arquitectura religiosa*”¹¹, que va aplegar als arquitectes i teòlegs catalans més rellevants dels anys seixanta, on declarava: “Això és una guerra, i tant me fa que les esglésies siguin boniques o lletges, sempre que serveixin per evangelitzar el món”. La urgència re-evangelitzadora d’Europa, els nous reptes tecnològics, els drames migratoris, l’arquitectura entesa com una eina de comunicació en la societat de la informació, i tants d’altres front oberts no deixen de qüestionar-nos si la tòpica citació “La bellesa salvarà el món”¹² és suficient per als nostres temps.

El tema és el següent, tal com va apuntar Jesús Folgado García: “l’espai sagrat no és només l’espai de culte” o, en d’altres paraules, l’espai que evangelitza és pròpiament l’espai de trobada amb Jesús¹³ i aquest no és només l’espai litúrgic (celebració de la fe) sinó també l’espai del *kerygma* (anunci de la fe) i de la *diakonia* (servei de la fe)¹⁴. Si bé és cert que l’acte

litúrgic, i no les parets, és el que fa que un espai sigui sacre –ni que sigui un espai tan “profà” com la platja de Copacabana que va allotjar l’eucaristia final de la JMJ a Rio de Janeiro–; si bé també és cert que la litúrgia és “*fons et culmen*” de la vida cristiana¹⁵; fins i tot, si bé també és cert que no s’ha d’oposar evangelització a sacramentalització¹⁶... això no ha de treure que Jesús possibilita que qualsevol espai pot esdevenir un “àmbit de revelació”, des d’un despatx parroquial fins la plaça davant d’una església, o els actuals no-llocs per on transitem, per no parlar dels camps de refugiats, i sovint tenim aquests espais ben “deixats de la mà de Déu”. Com va apuntar Mons. Michael John Zielinski o.s.b. –de la Sagrada Congregació per la Doctrina de la Fe i Disciplina dels Sagraments–, referint-se al recent drama de Lampedusa: “Si no som conscients dels problemes del món, ja ens podem dedicar a fer esglésies a la Lluna”. L’arquitectura cristiana per al s.XXI serà significativa si és un símbol encarnat i obert a la fe, l’esperança i la caritat.

11. Josep Maria Vilaplana Ribas, Josep Maria Martínez-Marí, Mn. Francesc Camprubí. (1965). *Conversaciones de arquitectura religiosa*. Barcelona: Patronato Municipal de la Vivienda.

12. Dovstoevsky, *L’Idiota*, part tercera, capítol 5. Re-citada també per Joan Pau II “Carta als Artistes”, 4 d’Abril de 1999, núm. 16.

13. Evangelii Nuntandi, núm. 7

14. “*La naturalesa íntima de l’Església s’expressa en una triple tasca: l’anunci de la Paraula de Déu (Kerygma-martyria), celebració dels Sagraments (Leiturgia) i servei de la caritat (Diakonia). Són tasques que s’impliquen mútuament i no poden separar-se una de l’altra. Per a l’Església la caritat no és una mena d’assistència social que també es podria deixar als altres sinó que pertany a la seva naturalesa i és manifestació irrenunciable de la seva pròpia essència*” (Benet XVI, encíclica “Deus caritas est”, 2006)

15. Sacrosanctum Concilium, núm. 10

16. Evangelii Nuntandi, núm. 47

L'arquitectura cristiana per al s.XXI serà significativa si és un símbol encarnat i obert a la fe, l'esperança i la caritat.

Per fer una inclusió de comiat re-
prenem el tema de la icona de la Nova
Evangelització. La Basílica de la Sa-
grada Família respon a l'arquitectura
simbòlica en el seu àmbit d'espai sa-
grat o litúrgic, però cal no oblidar al-
tres construccions gaudinianes que
atansen l'evangeli arreu de la trama
isomorfa i asèptica de l'eixample de
Cerdà: els anagrames de Jesús, Maria
i Josep a la Casa Batlló; les inscripcions
marianes que coronen la Casa
Milà, "la Pedrera", que havia de ser
tota ella una base per posar-hi la figu-
ra de la Mare de Déu; i, també, dins
del recinte de la Sagrada Família, el
genial pavelló-escola pels fills dels
obrers, que és tot un manifest del que

volia ser l'educació religiosa. És real-
ment necessària una arquitectura sim-
bòlica, materialitzada i formalitzada
com a tal, però encara més important
és el llegat d'una persona que testi-
monia i viu l'evangeli. Gaudí comuni-
ca avui per la seva capacitat simbòlica,
pel seu coneixement dels materials, les
estructures i la geometria, però sobre-
tot, comunica en tant que és una per-
sona presa pel Crist. Una bona
arquitectura religiosa per avui ha de
ser com el conjunt de les obres de
Gaudí: un rosari de molles de pa es-
campades per la ciutat que, com en el
conte de Hansel i Gretel, ens indiquin
quin és el camí de tornada cap a Casa.

*Una bona arquitec-
tura religiosa per
avui ha de ser com
el conjunt de les
obres de Gaudí: un
rosari de molles de
pa escampades per
la ciutat.*

L'art com a pedagogia i expressió de la fe

DR. JAUME AYMAR, degà de la Facultat de Filosofia de Catalunya (URL).

Escrivia W. Kandinsky que “la veritable obra d’art neix de l’artista de manera misteriosa, enigmàtica, mística. Separant-se d’ell assumeix la seva personalitat i esdevé un subjecte independent, amb la seva respiració espiritual i amb la seva vida concreta. Esdevé un aspecte de l’èsser” (*Lo Spirituale nell’Arte. Saggi e documenti del Novecento. Milano, 1989.*). Quan a Joan Miró li preguntaven el per què de les seves primigènies formes i colors, ell responia amb candor, enigmàticament: “m’ho diuen”. En tota activitat artística hi ha quelcom inexpressable que transcendeix el propi artista.

En tota activitat artística hi ha quelcom inexpressable que transcendeix el propi artista.

Per altra part, el conreu de l’art veritable ens porta al lllindar pressentit del misteri. En crear una obra d’art hi ha un acte implícit de fe. L’artista d’alguna manera s’assimila al Creador i la seva obra esdevé viva. Conten que Miquel Àngel en acabar el Moisés,

destinat al mausoleu de Juli II, en veure el rostre contingut i aïrat del patriarca, tal com encès pel zel diví, li va llançar la maceta tot cridant: “Parla!”. Aquella obra, sorgida de la pedra, havia cobrat vida pròpia.

L’expressió és la que dona a l’artista el coneixement precís, exacte i intuïtiu de l’emoció que l’embarga. Fins que l’artista no expressa la seva emoció, no sap de quina emoció es tracta. L’expressió artística d’una emoció, és la que fa de l’èsser humà un artista. Convertir-se en artista és

L’expressió artística d’una emoció, és la que fa de l’èsser humà un artista. Convertir-se en artista és passar d’un estadi en què l’èsser humà és dominat per una emoció, a l’estat en què l’emoció és dominada per ell.

passar d'un estadi en què l'ésser humà és dominat per una emoció, a l'estat en què l'emoció és dominada per ell. "L'art s'orienta a imprimir en nosaltres sentiments, més que no pas a expressar-los" (H. Bergson). En tota experiència creient hi ha també una emoció i encara una commoció. La trobada personal amb Jesucrist no és una racionalització freda sinó que produeix l'escalf d'una abraçada.

Tots som artistes en potència, el que passa és que molts, dissortadament, no arriben a desenvolupar mai les seves capacitats creatives. L'auto-expressió és el lloc on l'ésser humà es dona a conèixer i on s'expressa a ell mateix. L'artista s'expressa en l'obra i es modifica en aquesta mateixa expressió. "Jo he fet el llibre, però el llibre m'ha fet a mi" escrivia Montaigne. És indubtable que Gaudí va somniar i va dirigir personalment la construcció de la Sagrada Família. Però a mesura que l'anava bastint, s'anava endinsant en l'univers simbòlic del cristianisme i anava modificant el seu capteniment. L'home va fer la catedral però la catedral va fer l'home.

A més hi ha un món de veritats al qual només ens hi podem atansar a través de l'art. El Dr. Joan Martínez Porcell, professor de metafísica de la Facultat de Filosofia de Catalunya, acaba de publicar una obra de poesia: *Poema del teu Nadal*. És significatiu que un filòsof cerqui el recurs de la poesia per intentar d'expressar l'inexpressable. "L'artista ha de tenir alguna cosa a dir, perquè el seu objecte no és el de dominar la forma, sinó d'adaptar la forma al contingut".

A través de la contemplació i del conreu de l'art, anem educant el nostre esperit: "està clar que estem parlant d'educar l'ànima, i no d'inserir a força a cada opinió un contingut, tot donant-li expressió artística" (Kandinsky, *op. cit.*).

L'artista té també un compromís social: "en un quadre jo voldria dir alguna cosa consoladora com la música. Voldria pintar homes o dones amb aquest no sé què d'etern, el símbol antigament era el nimbe, nosaltres el busquem per la irradiació i la vibració de les nostres coloracions..." (Van Gogh, *Cartes a Teo*, agost-setembre de 1888).

L'artista té també un compromís social.

El Concili Vaticà II va encetar un camí de reconciliació de l'Església amb les Belles Arts. L'any 1964 Pau VI es va trobar amb els artistes a la Capella Sixtina. Calia refer ponts que havien quedat estroncats. D'aquell encontre nasqué la secció d'art contemporani dels Museus Vaticans. El 1999 Joan Pau II va adreçar també una carta als artistes. En ella deia: "els homes d'avui i de demà tenen necessitat d'aquest entusiasme per afrontar i superar els desafiaments crucials que s'entreveuen en l'horitzó. Gràcies a ell, la humanitat, després de cada moment d'extraviament, podrà posar-se dempeus i tornar a emprendre el seu camí" (c.16). I el 2003 ens va lliurar la seva

darrera obra poètica: *Triptic romà* inspirada en els frescos de la Capella Sixtina que, després de ser restaurada sota el seu pontificat, va batejar com el “Santuari de la teologia del cos humà”.

*El Concili Vaticà II
va encetar un camí
de reconciliació de
l'Església amb les
Belles Arts.*

El 2009 Benet XVI –gran afeccionat a la música i pianista– es va reunir amb 260 artistes també a la Capella Sixtina: arquitectes, escultors, pintors, músics, actors... en un acte destinat a renovar “l'amistat de l'Església amb l'art”, tot reflexionant sobre la bellesa. El Papa va instar els artistes a estar agraïts pels seus talents i a ésser conscients de la seva gran responsabilitat de comunicar “amb bellesa i a través de la bellesa”, per tal d'actuar com a “testimonis d'esperança de la humanitat”. En el missatge que el pontífex va escriure a les Acadèmies Pontificies, va tornar a plantejar la necessitat i la urgència d'un “diàleg renovat entre estètica i ètica, entre bellesa, veritat i bondat que ve proposat no sols per l'actual debat cultural i artístic, sinó per la mateixa realitat quotidiana”. Mons. Gianfranco Ravasi, president del consell pontifici per la cultura, va declarar: “l'art contemporani sembla per una part haver explorat totes les vies de la deconstrucció, del nihilisme... ens sembla que

el moment està marcat per una nova proposta: comprometre els artistes perquè es tornin a apropiari dels grans símbols, les grans narracions, els grans temes, de les grans figures. Claudel veia dins la Bíblia un gran lèxic i Chagall en parlava com d'un alfabet tenyit d'esperança dins del qual els artistes de tots els segles han temperat els seus pinzells...”

A París el *College des Bernardins* ha esdevingut un lloc exemplar de diàleg de l'Església amb intel·lectuals i creadors. En una altra escala, a Vic, l'Albergueria compleix aquesta missió i acull i promou mostres d'art contemporani. La Fundació Joan Maragall en motiu del seu vintè aniversari va celebrar un acte magnífic a La Pedrera titulat “La lletra i la llum” a partir de la presentació del miler llarg d'il·lustracions que Perico Pastor, un artista que s'autodefineix agnòstic, va fer de la Bíblia catalana. Caldria que aquestes experiències de diàleg amb l'art contemporani es multipliquessin, i tant de bo que hi hagué en cada diòcesi uns centres i unes iniciatives semblants.

Quins són els postulats estètics del papa Francesc? En la llarga entrevista que va concedir al jesuïta Antonio Spadaro hi ha tot un capítol dedicat a l'art i a la creativitat. En ella queda palesa l'àmplia cultura artística de Jorge Mario Bergoglio que, en parlar de l'esperança, cita Turandot de Puccini, que es declara admirador de Dostoiévski i de Hölderlin, de Caravaggio i de Chagall, que cita l'*Incarnatus est* de la missa en do de Mozart, etc. Però sobretot caldria parlar de l'estètica franciscana de l'actual bisbe de Roma.

És palesa la seva sobrietat en els ornaments litúrgics, en el seu estil de vida... La seva és una estètica del gest, de la proximitat als més petits, als més febles. Altament simbòlica va ser la seva abraçada a un home afectat d'elefantiasi. Darrere la lletjor més afron-tosa, el Sant Pare hi sap descobrir la bellesa d'una criatura existent. El gest recordava espontàniament el bes de Francesc d'Assís al leprós, als inicis de la seva conversió.

La lliçó inaugural del curs 2013-2014 de la Facultat de Filosofia i Teologia de Catalunya va ser pronunciada pel Dr. Ignasi Roviró, professor d'estètica, amb el títol "La bellesa salvarà el món". En ella va citar un dels intel·lectuals més prestigiosos de França, Gilles Lipovetsky, que ha publicat un volum sobre *L'esthétisation du monde. Vivre l'âge du capitalisme artiste*. Aquest filòsof, que reivindica la llentitud, analitza el món estetitzat sobre una paradoxa: "una societat que ha apostat per l'estètica haurà de dedicar molt de temps al gaudi; en canvi, tot es fa de pressa, allò més urgent s'ha d'escriure en 140 caràcters; el mòbil interromp qualsevol moment de placidesa, etc. "Si els plaers lligats a la rapidesa són ben reals, aquests plaers comporten la negació mateixa de la vida estètica en benefici de la cursa obsessiva pels resultats, l'acceleració per l'acceleració, un zàping permanent aplicat a tota activitat".

Algunes conclusions pastorals

Segons el P. Michel Brier consiliari de Belles Arts de l'Escola del Louvre, manca una veritable iniciació a la cre-

ació artística dins dels seminaris: "dintre l'Església hi ha encara la tendència a instrumentalitzar l'art al servei d'un missatge religiós sense tenir una gran estimació per l'art en ell mateix". És fonamental que aquells que es preparen per al sacerdoci coneguin, desenvolupin i siguin capaços de suscitar en les persones que tindran confiades veritables vivències estètiques. No es tracta solament de celebrar bellament la litúrgia si no de suscitar en el si de les comunitats vocacions d'artistes que amb la seva obra enriqueixin la vida del Poble de Déu.

És fonamental que aquells que es preparen per al sacerdoci coneguin, desenvolupin i siguin capaços de suscitar en les persones que tindran confiades veritables vivències estètiques.

Cal propiciar també les experiències de bellesa en el si de les nostres comunitats, fins i tot de les més senzilles i humils. Com diu el compositor veneçolà José Antonio Abreu, que ha tret milers de joves de la marginació gràcies a la fundació de centenars d'escoles de música: "Una cultura per als pobres no pot ser una pobra cultura". En aquest sentit, re-

centment vaig viure l'experiència d'acompanyar persones de dos centres de rehabilitació de toxicòmans de Catalunya a visitar el temple de la Sagrada Família. Va ser una vivència inoblidable. Tot ésser humà té un sentit innat de bellesa i quan una persona és tractada com a tal deixa fluir amb sinceritat els seus sentiments. Era emocionant de veure com aquells homes i dones, ferits per la vida, eren capaços d'admirar i de lloar la bellesa del Temple.

L'Església, superats maniqueïsmes no cristians, ha d'afavorir i promoure el gaudi dels fidels: la bona música, les magnes exposicions en els temples i en les catedrals (el 2013, coincidint amb l'Any de la Fe hem celebrat la vint-i-cinquena edició del magne projecte artístic i cultural: "Las edades del hombre", enguany a Arévalo, amb el significatiu títol de *Credo*) i la formació en humanitats clàssiques i contemporànies.

És important també difondre el coneixement del patrimoni eclesial, amb eines pedagògiques que el facin eloqüent. En aquest sentit, el projecte cultural *Catalonia Sacra* és

És important també difondre el coneixement del patrimoni eclesial, amb eines pedagògiques que el facin eloqüent.

una iniciativa lloable dels bisbats amb seu a Catalunya. El seu propòsit és donar a conèixer el patrimoni arquitectònic i artístic vinculat a l'Església Catòlica, i ajudar a la seva visita. Aquest patrimoni, que representa una altíssima proporció de la riquesa patrimonial del territori, és el resultat de 2000 anys de vinculació entre el cristianisme, la cultura, la identitat i l'espiritualitat del país.

A cada diòcesi, o si més no a cada província eclesiàstica, hi hauria d'haver de manera permanent un "atri dels gentils" on artistes creients i no creients dialoguessin i col·laboressin en obres conjuntes per donar resposta, des de la bellesa, als grans interrogants que planteja la condició humana i els reptes del món contemporani.

Probablement els postulats pedagògics dels moviments especialitzats, i àdhuc dels esplais, haurien de variar i de centrar-se més en la descoberta i dinamització del patrimoni cultural. La revitalització de les manifestacions de cultura popular a què estem assistint d'uns anys ençà és un àmbit d'actuació que no es pot menystenir. Les noves tecnologies aplicades a les obres d'art poden aconseguir resultats sorprenents.

Pensant en els allunyats, en els qui volen recomençar, és interessant també la proposta del Dr. Xavier Morlans, teòleg i cantautor: "Vine i veuràs. Cants per a trobades de primer anunci cristià". Es tracta d'unes trobades en les quals mitjançant testimonis i amb l'acompanyament d'unes cançons simples i repetitives que segueixen

l'estil Taizé, i en algun cas de Gospel, es presenten escenes de l'Evangeli i s'invita els assistents a identificar-se amb el personatge que s'adreça a Jesús.

L'art és pedagogia i alhora expressió del Transcendent. En el nou paradigma social i sense caure en esteticismes vans, el conreu de la Bellesa pot esdevenir una porta privilegiada d'accés a la creença.

En el nou paradigma social i sense caure en esteticismes vans, el conreu de la Bellesa pot esdevenir una porta privilegiada d'accés a la creença.

Què pot aportar una oferta com l'Albergueria de Vic?

EQUIP DE L'ALBERGUERIA. L'Albergueria és dirigida per un equip interdisciplinar encapçalat per Mn. Josep Maria Riba, delegat Episcopal del Patrimoni Cultural.

Des de l'any 1996 L'albergueria, Centre de Difusió Cultural del Bisbat de Vic és un espai d'Acollida i un lloc de Pas. En la seva sala romànica, L'albergueria ofereix un espai de diàleg on es posa en joc el patrimoni cultural de l'Església i la creació contemporània; parlen dels temes que els són comuns, de manera oberta, cordial i reposada. Aquests tres fils –patrimoni cultural, creació contemporània i neguits comuns– entren en joc per trenar uns projectes i teixir unes robes destinades a tothom: parroquians de L'albergueria, turistes, passavolants, ciutadans, amics dels artistes, pedraferits... Des de L'albergueria ens cuidem d'ordenar i fer sorgir aquest diàleg, tot programant, al llarg de l'any, exposicions i activitats lligades per un tema, un argument, que serveix d'excusa per a iniciar aquest diàleg tant fructífer com silenciós que ens serveix, a tots, per a provar d'anar fent visible allò invisible; per convidar-nos mútuament a parar i a escoltar, a mirar i veure més enllà de les aparences.

Aquesta ja llarga trajectòria ens ha permès d'anar parlant de moltes de les coses que se situen en la intersecció dels interessos propis de tots els agents que tenen trobada a L'albergueria. Han estat ja una cinquantena llarga d'exposicions que han anat des del frontal

romànic fins a la interacció digital, passant pel videoart o la fosa de campanes. L'albergueria es dedica a viure i escoltar en aquest terreny comú a moltes sensibilitats, creients o no, un terreny habitat per persones que s'amoïnen per l'esdevenir, que intenten treballar una construcció interior, que tenen desig de transcendència, que volen viure la dimensió artística i cultural. L'albergueria viu des de fa anys, doncs, en una d'aquestes "perifèries" a les quals el Papa Francesc exhorta a l'Església a ser-hi present.

L'albergueria, des dels seus inicis, s'ha caracteritzat més per parlar des de les activitats que no pas per generar grans reflexions teòriques. Seguint fidels a aquesta manera de fer, ens ha semblat oportú de respondre a la pregunta feta pels responsables dels "Quaderns de Pastoral" desgranant alguns dels diferents cicles que hem anat presentant els darrers anys des del nostre carreró, rere la Catedral de Sant Pere.

El passat és el pròleg

L'any 2006, amb motiu del nostre desè aniversari, la parada era obligada. Com sempre, la revisió i la planificació: la memòria i el desig. Aquesta magnífica frase "El passat és el prò-

leg”, que va dir William Shakespeare en la seva obra *La tempestat*, ens guiava tant a l’hora de valorar el nostre petit camí fet, com a l’hora de planificar el que ens esperava: el passat més que mil·lenari de la nostra Església era el pròleg del qual haurem de construir entre tots. La programació de L’albergueria se centrà amb contundència en l’art contemporani, a vegades prou dur i angulós. Ho presentàvem d’aquesta manera: *“L’artista cerca el fil, el nervi, la inquietud que guia la seva mà creadora. Cerca també la pell, el pes, el traç que donarà cos a la seva obra. Casa uns i altres, els afronta i els acobla, els fa dialogar, els busca les contradiccions, observa i toca els arguments que lliurement esgrimeixen. L’artista escolta el llarg diàleg entre l’ànima que ha bufat i el cos que li ha buscat, i reparteix mèrits, protagonismes, accents, fa concessions ara a l’una, ara a l’altre. Vertebra, organitza, equilibra seguint un criteri tant precís com indescriptible. I obté el que cercava. Ha parit. Ens trobem després, nosaltres els espectadors, davant una criatura que ja no és de l’artista, sinó que té vida pròpia. No en sabem la gestació, però ens parla.”*

Així, l’escultor Francesc Morera ens parlà del Calvari de Jesús, amb una filera d’escultures cúbiques que s’anaven obrint; Josep Ricart ens parlà del signe que ens fa reconeixibles, de la capacitat que tenim de reconèixer-nos a nosaltres mateixos; i el jesuïta Cinto Casanova ens parlà de les tensions interiors, del dubte i de les lluites internes de l’home. Tots ells en parlaren des del seu propi llenguatge artístic, que no pot ser altre que el llenguatge contemporani si parlen persones

d’avui per a les persones d’avui. Però al seu costat L’albergueria hi situà un “contrapunt”, una peça del patrimoni artístic del Bisbat que li pogués crear un eco, una obra d’art en el sentit “clàssic”: a Morera, una creu processional barroca; a Ricart, una petxina de bateig i un llibre parroquial de baptismes; a Casanova, que dubtava, una talla gòtica de Sant Pere. Unes obres plenes de sentit que amb el seu significat i el seu ús, i malgrat la diferència abismal a nivell de concepció i de forma, obren un nou diàleg amb les peces contemporànies. Una bona manera de fer parlar el nostre patrimoni cultural, i de posar-lo al servei del món en què vivim.

Orígens

L’aniversari de L’albergueria ens portà a preguntar-nos, l’any després, pel començament de tot plegat. Per l’origen. I ens demanàvem: *“Té cap sentit això que en diem vida? Val la pena preguntar-se pel seu sentit? Si això ens fa l’existència més suportable, més agradable, més amable... D’on venim? D’on ens ve el desig de viure i per què topa amb la realitat de la mort? Com és que no podem viure sols però convida es fa tan difícil? Per què les diferències –una gran riquesa– tan sovint generen conflictes? Quina és la relació adequada entre home i dona, entre germans, entre persones i pobles diversos...? Som amos o administradors de l’espai on vivim? I si el més important fos precisament fer-se les preguntes?”*

Ens servirem del llibre del Gènesi (2,6) *“Però de dintre la terra pujava*

una humitat que els amarava en tota la seva extensió". Intentàrem estimular la cerca d'aquesta "humitat" que ens amara, que ens vigoritza, que ens fa fèrtils, però que sovint deixem eixorca per falta de consciència. Demanàrem en aquesta ocasió l'ajut i la mestria de dos ceramistes, en Jordi Marcet i la Rosa Vila d'Abadal, que crearen un itinerari emocionant de l'aparició de la vida, primer, i de la Vida, després, a partir de plafons escultòrics ceràmics sorprenents. Entremig d'aquest camí cap a la Vida, el pintor xilè Jorge Rojas-Goldsak parlà de l'expulsió del Paradís, en una exposició que sortí de les portes de L'albergueria i es plasmà en places i carrers de la ciutat.

*Intentàrem
estimar la cerca
d'aquesta "humitat"
que ens amara, que
ens vigoritza, que
ens fa fèrtils, però
que sovint deixem
eixorca per falta de
consciència.*

Sons i silencis

Acabat el treball sobre els orígens, ens agradà de preguntar-nos sobre el valor del so i del silenci. Dèiem: "*L'actitud de la persona conscient conjuga necessàriament -si té interès a cercar equanimitats, vigor, honradesa, eficàcia - sons i silencis. L'actitud receptiva ve primer. Hom escolta sense jutjar,*

hom llegeix sumant pòsits. El nostre silenci acull el so de l'altre, d'un altre proper, o un altre llunyà; d'un altre que volia parlar-nos, d'un altre que va parlar sense saber a qui, d'un altre que fa temps que no hi és, d'un altre que parla en nom de la humanitat. D'un que va escriure un poema, una partitura, un lament, un udol. D'un que amb un traç vermellós o amb un bronze noble va fer evident l'inefable. El silenci és també l'àmbit de l'estudi d'un mateix. En silenci hom s'estudia sense acrituds ni complaences, mesurant esperances, rancors, descauits, deutes, desitjos, herències, conviccions, coneixements, demandes. L'acció decidida ve després. Hom parla sense cridar; hom explica sense imposar. Provem de caminar per sendes incòmodes. Provem de dir, encara que ens sigui més plaent un silenci net de culpa. No cerquem, en el jardiner; la poda, sinó l'adob. Provem, si ens és dat, de dir les coses des de la sensibilitat i la bellesa dels mots, dels traços, de les sonoritats. Si no ens és dat, ens acontentem en fer de nosaltres un lloc bo. Una casa, si pot ser, no pas un hivernacle. Provem de construir aixoplucs estables amb materials usats, lluny d'estructures immòbils que no proven d'anar canviant, com si fos més important la paret que l'acolliment. Convidem a avançar en la dignitat, en la complicitat, en la creativitat." Era qüestió de saber-nos escoltar, per saber parlar, però també de saber parlar per poder-nos escoltar; veritables jocs de paraules que sovint no formen part de la nostra quotidianitat i que són eina bàsica del nostre creixement, del joc de ser humans i descobrir en aquesta humanitat les imprevisibles sorpreses de Déu.

*Era qüestió de
saber-nos escoltar,
per saber parlar,
però també de
saber parlar per
poder-nos escoltar.*

El cicle “Sons i Silencis” integrà, entre altres exposicions –com ara un reportatge fotogràfic sobre la creació de campanes– la vídeo-experiència d’Àlex Monés, qui plantejà un joc digital on el visitant de L’albergueria interactuava amb la pantalla per generar sons i silencis digitals: el moviment personal té repercussions immediates.

“El temps sagrat i el temps profà”

El 26 de juny del 2009 inauguràvem una exposició de Matteo Ferroni, un jove arquitecte i artista italià que va arribar a L’albergueria guiat per algun altre artista que anys enrere havia exposat a la nostra sala romànica; un artista porta l’altre, un convidat convida: vet aquí un dels principals motors de L’albergueria. Ferroni, per mitjà d’una vídeo-projecció, mostrava “El temps sagrat i el temps profà”: feia coincidir, en la mateixa projecció, unes figures a velocitat extraordinàriament lenta amb una natura que es movia per la força del vent, a temps real.

En la presentació de la seva obra, nosaltres dèiem: “*Fer visible allò invisible, explicar allò inexplicable. Però no fer-ho visible com aquell qui*

obre una porta, no fer-ho comprensible com aquell qui tradueix mots del xinès, tot eliminant els obstacles que ens impedièn de veure o de narrar. No. Transmetre-ho creant una realitat que no existia, una realitat que és portaveu i que és nou missatge alhora. Vet aquí l’art, segurament. Vet aquí l’obra de Mateo Ferroni, segur. Matteo ens presenta Maria, mare de Déu, i el nen. Una mare que acompanya i un nen que avança. Una mare que deixa fer i un nen que fa; o és la mare que fa i el nen que es deixa fer? Potser tot alhora... No són el provar i el confiar les dues actituds fonamentals del creixement de la Persona? Però Matteo, al mateix temps, ens proposa un joc cordial i alhora subtil; ha filmat mare i nen a una velocitat tan lenta que l’ull humà no en percep el moviment, i sembla, al primer cop d’ull, una imatge estàtica enmig d’un entorn natural bellugadís. Quin parany i quina metàfora! Ens obliga així a mirar sense pressa, a contemplar si volem saber. Qui tingui pressa es perdrà l’essència de l’obra, i possiblement també l’essència de les coses importants. Contemplar si volem saber. Vet aquí un mètode una mica oblidat...”

Aquesta projecció va estar tres magnífics mesos a la sala de L’albergueria; va ser projectada en un convent de monges de clausura; es va exposar, com un retaule més, en dues esglésies del bisbat, en una de les quals, durant el temps d’Advent, va ser el retaule major de l’església parroquial. Ens va ajudar a treballar un dels reptes que considerem bàsics: com ajudem a contemplar? Com aprofitem l’art per endinsar-nos en la contem-

plació? Com aprofitem la contemplació com a mètode? Com ho fem des de la normalitat?

Capelletes i fils invisibles

L'apropament al món artístic o cultural és, massa sovint, un fet individual. Com es pot treballar aquesta dimensió comunitària? Un vell amic de L'albergueria, en Francesc Morera, ens va plantejar un repte que ràpidament vam acceptar. Ell va crear una sèrie de tres escultures-capelleta, remembrances de les capelletes domiciliàries de la Sagrada Família, o de Sant Josep, que anaven circulant de casa en casa pels carrers i barris dels nostres pobles –i que algunes encara ho fan. Una de les capelletes de Morera anà passant de casa en casa de la comunitat escampada de L'albergueria, des d'Alp fins a Barcelona, passant per Manresa o Calaf. Una comunitat unida per “fils invisibles”.

L'apropament al món artístic o cultural és, massa sovint, un fet individual. Com es pot treballar aquesta dimensió comunitària?

Des de L'albergueria dèiem: “Volem parlar-vos dels fils que no es veuen. Dels fils que ens uneixen els uns

als altres, i a tots plegats amb els que ens precediren. Fils de totes menes: fils prims, fils gruixuts com cordes, algun cable d'acer i molts fils de cotó que amb una mica de vent es trenquen. Fils que, embolicats de manera indetectable, formen la xarxa que ens sosté com a comunitat. Volem abrigar-nos amb aquesta xarxa. Volem enfortir fils i fer-ne escalfor. Per això enviem la capelleta a recórrer cases, recórrer persones, recórrer maneres de veure la vida. La capelleta els parlarà de l'art, de la memòria, de la presència, de la tradició, de la força del gest. De mà en mà farà camins mai traçats, i tornarà amb les esperances de sempre. Això sí, amb una vida nova.”

La capelleta de Francesc Morera va marxar de la Sala Romànica i va anar passant de casa en casa. Se la passaren amics de fa molts anys i també –els que més– autèntics desconeguts. Cadascun l'acollí a casa seva, i, com deia Raimon, “*li he fet vore els llibres meus, i la música estimada, la pintura que m'agrada, l'amor que em fa sentir viu.*” La capelleta tornà a L'albergueria revestida pels retalls de vida impregnats en la seva pell durant el viatge. Plena de significats i de continguts, la capella els anà parlant dels fils invisibles que ens uneixen i, qui més qui menys, la va poder escoltar. Hi va haver qui se sentí lligat per la tradició, qui per l'art, qui per la institució que havia promogut l'intercanvi, qui per la fe en l'home; qui ho sap! De ben segur, però, el viatge de la capelleta va ser capaç de fer sentir, a tots els qui la van acollir, part d'una comunitat d'homes i dones de bona voluntat. Perquè obrir la llar a l'art, és obrir la llar a l'altre. L'art és més que

una peça material, musical, poètica: és expressió de la realitat inabastable que toca el cap i el cor, que transforma, que se sap entre les mans però que no pot quedar quieta a les mans, que toca el cor però que ens fa passar al gest...

Mirades

Una de les obsessions de L'albergueria tracta de la mirada. Aturar-se a mirar per veure més enllà del que veiem i palpem. I vam decidir-nos a crear una exposició·instal·lació que recollís textos de savis i poetes de tots els temps que parlaven de la mirada, des de Sant Agustí fins a Antoni Tàpies, passant Jorge Wagensberg o per Eduardo Chillida –*No se ve sino lo que se tiene ya dentro del ojo. Se ve bien teniendo el ojo lleno de lo que se mira*–, Walt Withman –*Per què vull veure Déu més bé que no el puc veure avui? / Veig alguna cosa de Déu cada moment de cada hora de les vint-i-quatre*–, Joan Vinyoli –*Amb ulls encesos cal entrar / dins la nit del misteri*–, Rainer Maria Rilke –*Aprenc a veure. No sé en què consisteix, tot penetra en mi més a fons i no s'atura al lloc on solia tenir terme. Tinc un interior que no coneixia. Ara tot hi fa cap*– o David Jou –*De tan a prop que miro / oblido / una de les dues /belleses de les coses*–. Tots aquests textos eren presidits per una de les grans preguntes del Nou Testament, que fa Jesús a Tomàs: –*Perquè m'has vist has cregut?* (Joan, 20, 24-29)

I Nosaltres dèiem: “*Mirar enfora, mirar endintre. Res de nou sota la capa del sol. Però vet aquí dues preguntes prou difícils de contestar: què veig,*

quan obro els ulls? Qui s'hi veu, quan obro els ulls? Veiem a fora segons com som per dintre. Ens veiem per dintre i som, en part, segons el que hem anat veient fora. La nostra mirada ens conforma. I què mirem? Què en llegim, de les nostres observacions? són prou innocents, o prou inquisitives, o prou curioses, les nostres lectures? I, d'altra banda, són barreres per als nostres altres sentits, les percepcions físiques? Som companys de Sant Tomàs, que si no veia no creia? Es veu, tot?”

I els visitants, llegint, miraven. I segur que sortien amb uns ulls una mica diferents.

Un embat de vent

Aquest darrer curs hem fet la nostra aportació a la celebració de L'any de la Fe. Ens semblava bo d'afegir-nos-hi proposant una mena de procés de dins a fora. Vam titular el cicle “Un embat de vent”, que és un vers d'un poeta molt estimat per L'albergueria: Mn. Josep Junyent i Rafart. La darre- ra estrofa diu:

*Un embat de vent d'esperança
entre enderrocs i flames, ve.
D'aquest vent jo dic la lloança.*

Dèiem des de L'albergueria: “*En aquest temps d'enderrocs i flames tan hostil i roent que vivim –com ja avançava Mn. Josep Junyent anys enrere– tenim la temptació de tirar el barret al foc. La dificultat de trobar camins que ens permetin a tots junts i sense deixar-nos ningú, avançar enmig d'aquestes selves polítiques, finances i morals que ens emboliquen i des-*

animen al més optimista. Però com també ens deia el poeta vigatà, som capaços de percebre un vent d'esperança. El nostre camí no l'ha de marcar la taula rasa, la baralla nova, el marcador a zero. Podem provar de reprendre sense abandonar res, un vell camí. Un camí que passa per l'emoció de l'origen, l'encarnació de la divinitat i el rept comunitari.”

Així, formulàrem una programació de tres exposicions, com tres estacions d'un vell camí. Primer, el jove artista Ferran Vives presentà un seguit d'escultures molt iguals: unes mans que sostenien unes naixents estructures metàl·liques fràgils i vincladisses, projectant la seva ombra, el conjunt s'oferia a l'altre, no l'hem pas de guardar. La nostra mirada encuriosida és el primer pas per al descobriment de la bellesa, una bellesa amagada rere cada fragment de realitat a l'espera dels nostres ulls oberts. Uns ulls oberts al que es veu i també al que no és visible. Després, l'escultor Jordi Díez presentà un itinerari personal del camí de la fe que acabava en una gran escultura de Crist, un Crist fet de vares d'acer que van més enllà del propi cos. Tornar a ser conscients de la presència de l'Altre, doncs, i fer-ho a través d'una figura que, de tan coneguda, potser és poc escoltada. La figura de Jesús, en la qual troben el compliment tots els afans i els anhels del cor humà. Tornar-hi a veure aquesta encarnació de l'Amor.

La tercera exposició, obra de Josep Ricart, reuní un seguit d'escultures abstractes fetes sota el prisma de l'elogi de la comunitat. Perquè cal assegurar que aquesta lluita per a assolir una

vida justa, digna i plena passa per viure aquesta esperança en comunitat. Viure amb els companys de viatge per compartir anhels, dolors, projectes. Per celebrar la Vida.

* * *

El patrimoni cultural de l'Església ha servit i serveix per a fer possible la vivència de la fe de la comunitat cristiana. Durant més de mil anys, el patrimoni s'ha creat i s'ha destruït en quantitats ingents, i avui encara ens en resta una bona mostra de totes les èpoques. El patrimoni ens parla de creences, d'expectatives, de manera d'entendre el món; també ens parla de la tècnica, dels gustos artístics, de l'evolució de l'art. Però segurament aquest patrimoni perd part del seu valor si no som capaços de posar-lo a parlar amb nosaltres, amb les nostres creences, les nostres expectatives, la nostra manera d'entendre el món. I així, provem de posar-lo en diàleg amb els artistes d'avui, als quals obrim les portes de L'albergueria perquè ens ajudin a pensar. Cada persona que hi exposa ens vol dir moltes coses, totes sinceres. I el patrimoni cultural de l'Església també té encara moltes coses a dir, ben presentat i contextualitzat, i en diàleg amb el món contemporani. I cada

El patrimoni cultural de l'Església ha servit i serveix per a fer possible la vivència de la fe de la comunitat cristiana.

persona que ens visita, si ho mira amb atenció i amb els ulls ben oberts, en surt una mica més savi, més ric, tocat per aquest embat de vent que ens doni esperança. Perquè són molts els que han cercat, i cerquen, i sovint convé recordar-ho.

L'albergueria és, doncs, un manyoc de confiances, de gratuïtats, d'il·lusions, de reptes, de passions, de sinèrgies que fan possible una intuïció, un lloc d'acollida i un lloc de pas, que vol obrir-se, acompanyat de tot-

hom qui hi vulgui ser, a la Saviesa, que té "... un esperit intel·ligent, sant, únic, múltiple, subtil, àgil, penetrant, immaculat, clar, inofensiu, amic del bé, perspicax, lliure d'impediments, benivolent, humanitari, sòlid, segur, tranquil, que tot ho pot i tot ho vigila, un esperit que penetra tots els esperits, per més intel·ligents, purs i subtils que siguin. Res no es mou tan fàcilment com la Saviesa: com que és pura, passa i penetra pertot arreu. (del llibre de la Saviesa 7, 22-24)

Us convidem a venir.

«De fet, una recerca de la bellesa que fos estranya o separada de la recerca humana de la veritat i de la bondat es transformaria, com per desgràcia passa, en mer esteticisme, i sobretot per als més joves, en un itinerari que desemboca en l'efímer, en l'aparença banal i superficial, o fins i tot en una fuga cap a paradisos artificials, que emmascaren i amaguen el buit i la inconsistència interior. Aquesta recerca aparent i superficial certament no tindria una inspiració universal, sinó que resultaria inevitablement del tot subjectiva, sinó fins i tot individualista, per acabar potser fins i tot en la comunicabilitat.»

Del Missatge de Benet XVI

“Universalitat de la bellesa: estètica i ètica en contrast” (25/11/08)

L'experiència de la bellesa camí de l'espiritualitat

ANTON M. VILARRUBIAS I CODINA, llicenciat en Història de l'Art i Estudis de Teologia Bíblica. Guiatge bíblic per la geografia de l'Antic i Nou Testament. Professor de l'ISCREB.

Els fenòmens psíquics cal valorar-los des d'una visió total de la persona. Cap fenomen particular no es pot extreure d'una perspectiva completa. És una arquitectura que ha de ser valorada en el seu conjunt i no pas per un detall de funció o ornamentació que exclou la resta.

Navegar pel mar de "l'experiència de la bellesa camí de l'espiritualitat" és una aventura que serà més dretura i exitosa si disposem dels instruments adequats per a encertar-ne el bon camí, sense divagar ni distreure'ns, és a dir situar-nos en l'eix vertebrador des d'on surt i s'escampa tota realitat integrant de l'estructura de la personalitat humana. Des d'aquest eix comentarem les etapes marcades per les tres boies que ens indicaran la via. La primera és "l'experiència". Des de l'experiència navegarem vers la segona boia que és "la bellesa", per seguir navegant encara vers la tercera que ens obrirà l'horitzó immens de "l'espiritualitat", amb minúscula. L'aventura no acaba aquí perquè des de "l'espiritualitat" es pot iniciar l'ascensió vers "l'Espiritualitat", amb majúscula.

1. Experiència

Hi ha tantes definicions i descripcions d'"experiència" com maneres de

pensament o filosofies. No podem embrancar-nos ara en aquest bosc, sí, però, que n'hem de concretar alguna perspectiva. L'experiència de la nostra conscienciació del món la podem analitzar tot acceptant en el nostre fons anímic unes inquietuds inefables de recerca preconscients i no objectivades en representació però que serveixen per a l'actualització de les possibilitats de la persona en la seva comunicació amb el món extern. En la percepció no hi intervenen solament sensacions, estímuls, òrgans dels sentits... sinó que hi funciona com a base un factor anímic central. El món no el vivim com a pures impressions d'imatges sinó que amb el desenvolupament o creixement biològic l'anem assumint com a forma de coses, fenomen psíquic que possibilitarà el desenvolupament de la motricitat de l'acció i el desvetllament de l'estructura superior de la personalitat. A un acte instintiu segueix l'acció d'experiència, després ve el comportament intel·ligent amb l'actuació de la voluntat.

La reflexió i la planificació són característiques humanes que ens diferencien de les espècies animals en les quals l'instint està tant desenvolupat que en molts casos ens deixa perplexes d'admiració. La naturalesa, per compensar la pobresa en instints de

l'home, l'ha dotat d'una capacitat en una mesura que no posseeix cap altre ésser vivent: la capacitat de realitzar experiències. Aquesta capacitat és el fonament causal de comportament actiu, essencialment diferent de l'instint, és el comportament que es mou en l'experiència.

La reflexió i la planificació són característiques humanes que ens diferencien de les espècies animals.

Així doncs, podem conceptuar l'experiència com a conjunt d'experiments, de vivències, etc. que el subjecte assoleix sobre la realitat externa o sobre ell mateix. En el primer cas hom parla d'experiència sensible o externa, en el segon l'experiència comporta alhora una intuïció de la pròpia subjectivitat i una certa elaboració intel·lectual que el comunica amb el món exterior per a conèixer-lo i interpretar-lo.

Cal tenir en compte, però, que, parlant d'experiència des de la filosofia: l'idealisme nega el valor de l'experiència sensible i externa mentre que l'empirisme fonamenta tot coneixement en l'experiència sensible, i el racionalisme li concedeix una importància relativa com a condició i ajut per al pensament com a tal. La nostra barca, però, no va pel mar de l'idealisme, ni de l'empirisme ni del racionalisme purs.

2. Bellesa

La bellesa és fruit d'un conjunt de gràcies o qualitats que, manifestades sensiblement, desperten un delit espiritual, un sentiment d'admiració. És un bon port de l'experiència.

La bellesa té un origen bipolar: emanació o manifestació de la transcendència d'una banda, o resultat de la praxi de l'altra.

La bellesa té un origen bipolar: emanació o manifestació de la transcendència d'una banda, o resultat de la praxi de l'altra.

La noció de transcendència arrenca, en el pensament occidental, de l'obra de Plató, que considerava la bellesa com a realitat unívoca en l'ésser amb la veritat i la bondat. En el mateix Plató hi ha els elements que permeteren a la bellesa de seguir un camí independent, per bé que la veritat no és vista en les coses naturals, sí, altrament, hi és vista la bellesa. Plató és conseqüent amb les seves idees i ens comenta que la bellesa té un vessant sensible, li atorga aspectes materials formals com són la línia, el punt, la mesura, la simetria, el color, i la melodia i l'harmonia en la música. Aristòtil desenvolupa els aspectes materi-

als de la bellesa que recolliren els artistes i teòrics plàstics del Renaixement. El segle XVIII, en establir la noció de gust i considerar l'objecte estètic com a produïble i no com a encarnació del transcendent, hom es plantejà el problema si els judicis de bellesa són subjectius o bé objectius. Aquí les consideracions divergeixen pels camins de la filosofia moderna. Ara no ens hi hem d'entretenir. Tornem a les consideracions que s'han fet sobre l'experiència.

A l'estructura de la personalitat hi podem analitzar sis estrats sobreposats, intercomunicats i complementaris: 1. Fons vital, 2. Fons endotímic, 3. Sector extern de la vivència, 4. Estructura superior de la personalitat, 5. Tectònica de la persona i 6. l'Inconscient. Prescindim del primer i dels quatre darrers per posar l'atenció en el segon, el fons endotímic.

En el Fons endotímic hi podem distingir: a/ les vivències pulsionals d'instints i tendències, b/ les vivències emocionals de la vitalitat, del "jo individual" i de les "*emocions transitives*" i c/ els estats d'ànim. De tota aquesta classificació parem l'atenció en les emocions transitives que hem destacat gràficament.

Les emocions transitives formen un tronc amb un ramatge divers i frondós: emocions de convivència, simpatia, antipatia, respecte, altruisme, amor eròtic, odi, tendències creadores i cognoscitives, amoroses i morals etc. i aquí és on volem arribar, també les vivències emocionals de les tendències transcendents que són tres: el sentiments artístic, metafísics i religiós.

En la vivència artística som agafats per l'objecte i ens identifiquem amb la seva estàtica o el seu moviment. L'obra d'art s'eleva per sobre del jo individual vers la regió contemplativa, sense desitjos ni individualització del subjecte i l'objecte. La vivència de l'espectador s'oblida d'ella mateixa i es transfereix a la consciència de l'objecte artístic. Som alliberats de la nostra pròpia temporalitat i finitud amb la participació d'un absolut supratemporal artístic d'una obra d'art.

La vivència de l'espectador s'oblida d'ella mateixa i es transfereix a la consciència de l'objecte artístic.

Comentem dos exemples: L'Al·legoria de la Primavera de Botticelli i el conjunt de Profetes i Sibilles de Miquel Àngel a la volta de la Capella Sixtina.

a) L'Al·legoria de la Primavera de Sandro Botticelli a la galeria Uffici de Florència

Sandro Botticelli va viure en la Florència dels Mèdici cap a finals del segle XV. Tingué contacte amb el pensament neoplàtonic. Segons aquesta filosofia el propòsit de l'home, la criatura més perfecta i propera a Déu, era intentar assolir l'Etern mitjançant la

bellesa com a reflex i ressò de la divinitat. Amb aquesta actitud idealitzà la perfecció de les seves figures. L'Al·legoria de la Primavera té una estructura marcadament clàssica. Tot i que no té una profunditat d'espai paisatgístic conté un conjunt de figures mitològiques que ens presenten l'arribada de la Primavera. La bellesa de l'amor és el perfum de tot el quadre. Cèfir, el vent primaveral de la Toscana, i Flora, units, donen vida a la Primavera que espurnejada de flors i avança vers l'espectador. Al centre del quadre, com a protagonista del moment hi ha Venus o Afrodita, la bellesa divina, amb una nova vida al seu ventre. Sobre del seu cap Eros, el deu de l'amor. Al lateral esquerre el grup femení àgil i transparent de les Tres Gràcies, la dansa, l'amor i el cant, l'amor està mirant amb cara d'enamorament a Mercuri o Hermes situat al lateral esquerre de l'obra. Mercuri, com si estigués a part de tota l'escena, que no hi està, remou un lleu nuvolatge per esbrinar el futur. Tota l'escena, ben equilibrada, està ambientada de vegetació amb flors i fruits, les pomes d'or del jardí de les Hespèrides que cobreixen la part superior del quadre. Possiblement l'obra seria creada amb motiu del matrimoni de Pierfrancesco, un Mèdicis proper a Llorenç el Magnífic, amb Seràmide Appiani el 1482. Podem llegir aquesta obra com un cartell publicitari preciós, bellíssim, que ens comunica que la ciutat de Florència, representada per Venus o Afrodita i governada pels Mèdicis, representats per Mercuri o Hermes, té un futur garantit de joia, amor, bellesa i fermesa, és a dir de vida pròspera.

Botticelli, però, s'entregà a les doctrines de Savonarola i evolucionà personalment fins a destruir tota l'obra seva que estava sota el seu control o propietat personal. El Naixement d'Afrodita i l'Al·legoria de la Primavera, com altres, es salvaren perquè eren quadres de propietat que els particulars havien encarregat i pagat, els Mèdicis en aquest cas. És trist constatar-ho, però, amb Savonarola començà el divorci de l'humanisme renaixentista amb la doctrina catòlica. Després vingueren Trento i el barroc...

b) Profetes i Sibil·les de Miquel Àngel a la Capella Sixtina

Miquel Àngel decorà la margenda d'enganyatall dels intersticis entre petxines i carcanyols de la volta de la Sixtina amb la representació sedent de set Profetes i cinc Sibil·les. El tamany d'uns i altres supera amb notorietat al de les figures dels primers capítols del Gènesi del centre de la volta. Els Profetes eren vidents que s'havien pronunciat com a oracles de Déu en totes les vicissituds del poble elegit i també anunciaven temps millors amb la vinguda del definitiu rei de la nissaga de David, el Messies, Jesucrist en definitiva. Les Sibil·les eren també profetesses de l'antigor amb presagis que podien ser acceptats i interpretats pel cristianisme, anunciadores indirectes de la vinguda del Senyor. Miquel Àngel seleccionà els quatre profetes de més renom, de més escrit o majors: Isaïes, Jeremies, Ezequiel i Daniel. Dels altres profetes, valorats en aquell temps com a menors, va escollir-ne tres: Joel, Zacaries i Jonàs. ¿Perquè precisament aquests tres? No hi ha resposta clara, el que sí és cert que el

capítol 4rt de Joel descriu el judici final, present també a la Sixtina, tot i que pintat 20 anys més tard. Les cinc Sibils són: Eritrea, Cumana, Pèrsica, Dèlfica i Líbica. A les *Divinae Institutiones* de Lactanci es fa menció de deu vidents de l'antigor. Miquel Àngel elegeix les cinc primeres que són mencionades en les edicions del s. xv. Però els seus noms detecten nuclis culturals importants en la història humana, des dels temps antics fins a tocar el renaixement. La Sibilla Eritrea fa referència a Etiòpia i les costes del Mar Roig, la Pèrsica a la cultura medo-persa, la Cumana a les regions eslaves al nord del mar Negre, cultures que perduraren fins a la russificació, la Dèlfica és la referència clara a la cultura grega i la Líbica al nord de l'Àfrica.

Aquest entrefegar la història de la revelació judeo-cristiana amb les pintures més importants conegudes al moment ens confirmen el propòsit i il·lusió renaixentista d'ensamblar els textos bíblics amb el millor humanisme. Una altra observació, el fet del tamany de les figures que ja hem apuntat ens suggereix la importància que dóna Miquel Àngel a la paraula i escriptura profètics conjuntament amb la saviesa humanística per sobre la teologia dels primers capítols del Gènesi, perquè arriben més directament a la vida real de les persones i dels pobles d'ara. Miquel Àngel va tenir una intuïció que l'avançà a més de cinc-cents anys. El missatge de Profetes i Sibils de la Sixtina torna a ser actual després del gran parèntesi efervescent del barroc i el romanticisme. Una darrera observació: Profetes i Sibils, tots, tenen a les mans o a l'entorn llibres i pergamins: Saviesa bíblica i saviesa

humana, qua avui també es troben i ens marquen el futur.

Podríem seguir analitzant i aprofundint, per exemple: Les pintures prehistòriques d'Altamira o Las Caus, la piràmide de Keops, les ballarines de la tomba de Nebamon, la porta d'Ixtar, la lleona ferida del palau d'Assurbanipal, el Partenó, el crater de Dipiló, el Laocont, el Coloseu, l'Ara Pacis, un sarcòfag paleocristià, la corona de Recesvint, Santa Sofia, San Vital de Ravenna.

L'arquitectura i els Jachkars d'Armènia, La trinitat de Rublov, el Taj Mahall, l'Alhambra, el gòtic de Pedralbes, l'església de Sant Climent de Taüll, la Seu de Lleida, el Sant Jordi de Pere Joan, Santa Maria del Mar, observar tot comparant els tres David de Donatello, Miquel Àngel i Bernini, els neoclàssics de Thorvaldsen, els Desastres de la Guerra de Goya, Nimfes de Monet, la Nit estelada de Van Gogh, El Crit de Munch, els nus de Mondigliani, el profeta de Gargallo, les Línies Radials de Kandinski, Captaires a la vora del mar de Picasso, la Manuela d'Isidre Nonell, els rellotges gelatinosos de Dalí, les escoles de la Sagrada Família de Gaudí, etc. etc.

La bellesa en el camp de la música és tan o més extensa que en les arts constructores i figuratives: els nostres Cant de la Sibilla, el Llibre Vermell de Montserrat, les Vespres de Monteverdi, el Cant gregorià, Johnn Sebastian Bach, Georg Frederich Haendel, Haydn a Viena, Mozart a Salzburg, Vivaldi a Venècia, Ludvig Van Beethoven, Vivaldi, Corelli, etc., i els nostres

compositors contemporanis amb els cantautors...i embolcallat per la música el moviment fascinant dels dansaires, clàssics o folklòrics.

I el món del cinema, amb una estructura de llenguatge particular i evolutiu, des dels seus orígens fins a la primera guerra mundial, el període d'entreguerres amb l'escola impressionista francesa, l'expressionisme alemany, el cinema revolucionari soviètic, el cinema nord-americà de la postguerra amb un Gran Dictador de Charles Chaplin incommensurable, el cinema europeu sota règims feixistes i el naturalisme poètic francès. El cinema i la Segona Guerra Mundial, la revolució d'Orson Welles amb *Citizen Kane* de l'any 1940, la postguerra amb *Tiempos Modernos*, on Chaplin critica la deshumanització de la civilització industrial i que, canviant de gènere, abandona el món grisós i fatídic de les fàbriques per convertir-se en el rodamón del bastó, barret i vestit en deixadesa. Els films de testimoniatge són inacabables, des del neorealisme italià amb Rosellini, Luchino Visconti i Vittorio de Sica que recordem. Val a valorar també el cinema de simbolisme social, d'episodis històrics, de combat, documental, etc. etc. etc.

També la bellesa de la natura: els mil jocs de la llum, de l'aigua, les flors, els estels, valls i muntanyes, núvols, els arbres, la intimitat de la nit, les recol·leccions de fruits, la pluja i la neu, l'animació a ple dia, la família, els infants i la saviesa dels ancians, una maternitat, l'amor en totes les seves manifestacions des de la sensualitat i l'erotisme fins al més subtil amor humà d'altruïsmes, generositat, misericòrdia,

perdó i contemplació, etc. Tot pot ressonar en la nostra sensibilitat com a presència inesgotable de bellesa des de tantes perspectives, i si no ens n'adonem és que som realment cecs!

Naturalesa a part, tota creació humana és llenguatge i com a llenguatge l'hem de saber llegir si volem conèixer el món, els homes, les arts, les cultures, les humanitats, la ciència, la investigació, etc. per ser lliures. Altrament, en els temps d'ara, hom pot caure en la idiotesa visual o auditiva, que també la tenim a l'entorn.

3. Espiritualitat

La bellesa és la porta de l'espiritualitat. Hem recorregut un camí on l'observació visual, l'audició o la reflexió ens han endinsat en un món interior i inefable que tots posseïm, on les experiències motiven emocions, sentiments i vivències inefables. El tercer component de la nostra identitat després del fons vital corpori i la seva animació és l'esperit on hi conflueixen intel·ligència i pensament.

La bellesa és la porta de l'espiritualitat.

Hi ha una capacitat humana superior de rendiment personal d'orientar-nos en situacions no habituals sense utilitzar formes de comportament instintius com és ara l'aprenentatge mecànic per l'experiència de prova i error, l'aprenentatge no reflexiu com el com-

portament d'animals, i algunes escenes de circ. Aquesta capacitat ve de la intel·ligència humana. L'orientació dels humans descansa sobre un pensament intel·ligent. Ens orientem en determinades esferes d'objectes i situacions vitals per una comprensió d'estructures objectives, lleis, i relacions de les circumstàncies i les coses. Si la intel·ligència és un concepte de rendiment podem parlar de certes formes especials com són la intel·ligència matemàtica, tècnico-construktiva, jurídica, mèdica, psicològica, comercial, segons els diversos objectius on la persona s'orienta.

Hem de distingir la intel·ligència de l'espiritualitat on hi intervé també el pensament. Quan observem o comentem l'espiritualitat d'una persona no ens referim al seu grau d'intel·ligència sinó el seu esforç personal de proporcionar a la seva vida un horitzó que doni sentit a la seva existència. En aquesta vivència hi actuen el pensament i intel·ligència. Pensament, intel·ligència i espiritualitat són realitats complementàries. Una persona pot configurar la seva imatge noètica del món de manera que els continguts de sentit de les coses percebuts en la profunditat de la seva vida psíquica, en la seva intimitat, siguin esclarits intel·lectualment i incorporats en l'horitzó real de la vida amb un comportament ordenat i coherent.

La "veneració" no està viva solament en la satisfacció dels impulsos artístic i metafísic sinó també, i sobre tot, en el sentiment religiós. Això es compren perquè la recerca de Déu es troba immersa en els interrogants estètic i metafísic sobre la vida i l'absolut. Però la particularitat de la vivència religiosa és que

l'absolut es troba present com la forma suprema de realització i sentit en l'existència humana, en una forma de descripció difícil del diví, del sant, del sagrat, més enllà de tota determinació i explicitació, però pròpera.

El diví té el caràcter de la inalterable i superior plenitud del ser davant tota fugacitat, qüestionabilitat, inseguretat i fragilitat dels fenòmens aïllats i de l'existència en la que els percebem i tots desapareixen. El peculiar i individual que trobem en l'experiència apareix sobre un fons que està lligat a l'home en el que tota inquietud de la vida, tot trasbalsament de l'existència individual, tot el que és defectuós, insuficient i efímer, és anul·lat per la satisfacció de valors eterns i immovibles. La nostra existència es troba fermament assentada sobre la vivència del diví. Allò que impulsa les tendències transcendents ha trobat la seva major satisfacció en l'experiència del diví, sant i sagrat. Aquesta és la qualitat de la vivència religiosa. Els gestos que se'n segueixen són l'entrega, l'estar a punt, el matenir-se obert... que no són una submissió d'esclavatge o aniquilant sinó enaltidora i plenament realitzadora de l'ésser personal. L'essència de l'autèntica religiositat i dels veritables sentiments religiosos no quedaran satisfets si l'ésser

La nostra existència es troba fermament assentada sobre la vivència del diví.

humà es dirigeix a Déu per por davant el destí, per la preocupació de la pròpia conservació, per atendre preemtorietats materials del moment, sinó només quan, gràcies a la veneració, sap que la seva existència està vinculada a un ser superior, il·limitat i per tant més enllà de tota humana comprensió. Per això s'entén el fet que un home religiós mostri una especial actitud i confiança en el sentit del món i del destí, una inalterabilitat davant totes les tribulacions i perills i fins i tot davant la mateixa mort.

Per acabar aquesta explicació de "L'experiència de la bellesa camí de l'espiritualitat" vull recordar uns pensaments que Gaspar Mora presentà a la revista Foc Nou el novembre de 2012 i que resumeixen el que hem dit i el que voldríem haver dit: "Un aspecte important de la maduresa d'una persona és la consciència de la gratuïtat de tot. A més de l'autoconsciència, la crítica, l'esforç personal i l'acceptació dels propis fracassos, la maduresa personal comporta la sorpresa admirada de la gratuïtat de tot el que existeix, que ens envolta i d'un mateix. Estem molt acostumats a parlar dels drets humans i a exigir que tothom els respecti; és un dels accents més propis de la nostra cultura. A un altre nivell, però, cal alimentar també l'actitud de reconeixement de gratuïtat de tot. En aquesta perspectiva res no ens és degut. Existeixen el món, les coses, l'anada i tornada de les estacions, els altres, les persones que ens valoren i ens estimen, l'art, la música, l'esport, la gent que ens passa pel costat. Res no ens és degut, tot és do gratuït. No podem exigir a ningú la nostra existència, la possibilitat de conèixer, parlar, estimar, ser estimat i

viure. És l'experiència del silenci sorprès i admirat davant tot, un silenci que sap valorar qualsevol petit detall, cada persona, cada esdeveniment...

"Aquesta actitud és religiosa. Quan es parla de sensibilitat religiosa, normalment es subratlla l'experiència de la limitació i la finitud pròpies, que és el reconeixement, encara que sigui implícit, d'una Transcendència infinita que ens depassa. Però no només és religiós el reconeixement de la feblesa; ho és sobretot l'admiració de la grandesa de tot el que existeix, i del seu caràcter de do gratuït. Aquesta admiració porta a una de les actituds més nobles de l'esperit: l'agraïment."

"De tot el que sabem que existeix a la terra, a l'espai o a les galàxies, només nosaltres, l'espècie humana, som capaços de ser-ne conscients del tot per admirar-nos en la contemplació i el silenci. Produïx un cert vertigen preguntar-nos com es podria entendre el món, la natura, les estrelles, l'univers, si no hi hagués algú que pogués conèixer-ho i ser-ne conscient."

"... L'agraïment no és només una experiència interior que s'expressa en paraules; és una actitud davant d'un mateix i del món, que es tradueix en una manera de ser. Reconèixer i agrair la gratuïtat de tot comporta una actitud de pau, acceptació de les coses, de reconciliació amb la realitat i els altres, siguin qui siguin i siguin com siguin. És la més delicada experiència d'acceptació de les persones, tal com són, en l'acolliment joiós. Així és possible el diàleg i la fraternitat."

Experiència... bellesa... espiritualitat...
Experiència... espiritualitat...

La percepció cristiana de l'art universal

XIMO COMPANYY, catedràtic d'Història de l'Art Modern de la Universitat de Lleida, i delegat de Patrimoni Artístic i Cultural del Bisbat de Lleida.

La grandesa de l'art: diàleg, bellesa i obertura ecumènica

En la darrera carta pastoral (la quarta ja) de Monsenyor Joan Piris als cristians i als homes i dones de bona voluntat de Lleida, titulada *La necessària qualitat espiritual* (Lleida, 2012), en el capítol 4 dedicat a *Algunes meditacions per créixer en la qualitat espiritual*, en un puntet de la pàgina 34, lleigeix el següent:

«En la mesura que sigui possible, convido a formar-se per fer servir els nous llenguatges de la comunicació i de l'art, per tal de fer possible una presència continuada de l'Església en els mitjans de comunicació tradicionals i moderns!»

Segurament aquesta desiderata del bisbe de Lleida la podríem posar en boca de qualsevol altre bisbe de la Conferència Episcopal de la Tarraconense, signe clar de la preocupació dels nostres pastors perquè el patrimoni artístic i cultural de tots els bisbats catalans (i d'arreu del món, òbviament) sigui,

de debò, una via plenament oberta i ecumènica, d'intercanvi, de diàleg i amistat sincera amb tots els ciutadans i ciutadanes d'aquest país.

Ara bé, en la formulació concreta de Monsenyor Piris reeix la seva invitació (us convido, diu) a formar-se, a formar-nos, en un bon coneixement i un bon ús de la comunicació i de l'art; i ens demana fer de l'art «una presència continuada» de coneixement i concòrdia «entre tots i per al bé de tothom» (talment com també ja ens ho va demanar en la seva primer carta pastoral de 2009).

És a dir, el bisbe Piris ens està demanant que fem de la comunicació (ell n'és el President d'aquest àmbit a la Conferència Episcopal Espanyola) i de l'art una veritable i «continuada» *Via Pulchritudinis* o via de la bellesa, és a dir, una via d'enriquiment, d'evangelització i qualificació de la persona humana, tal i com ha estat proclamat pel Pontifici Consell de la Cultura de la Santa Seu que presideix el cardenal Gianfranco Ravasi.²

-
1. Aquests subratllats i tots els del present text són de l'autor
 2. PONTIFICIO CONSEJO DE LA CULTURA: *Via Pulchritudinis. Camino de evangelización y diálogo*, BAC, documentos, Madrid, 2008. Cfr. COMPANYY, Ximo: «La 'Via Pulchritudinis'. Una via excepcionalment bella, reconfortant i pacificadora. Un gran regal per als homes i dones del segle XXI», *Passió. Revista oficial de la Semana Santa de Gandia*, núm. 61, febrer 2013, Gandia, Junta Mayor de Hermandades de Semana Santa, 2013, pp. 114-122.

En definitiva, els bisbes de Catalunya volen que l'art estigui al servei de tothom. I per això han creat *Catalonia Sacra*: un instrument de servei; un mitjà per fer visible, viable i possible aquest servei i aquest intercanvi de promoció humana i cultural.³

Els bisbes de Catalunya volen que l'art estigui al servei de tothom.

Una funció de l'art

Aquesta hauria de ser una de les funcions de la Seu Vella de Lleida, o de la catedral nova de Lleida, o de qualsevol altra catedral de Catalunya; i ocorre el mateix amb d'altres temples del bisbat de Lleida com Sant Llorenç, Sant Joan o el Carme a la ciutat, o bé les parroquials d'El Pont de Suert (Coll, Irgo), Castissent, Alfaràs (l'església vella), Almenar, Alguaire, Borges Blanques, Maials, Llardecans, Serós, Aitona, Almacelles o Alcarràs entre molts altres exemples de la Diòcesi de Lleida.

Així ho han fet molts historiadors de l'art

I així ho van fer i ho continuen fent ara, alguns prohoms de la cultura catalana i en concret de la historiografia

lleidatana, com per exemple, Lluís Roca i Florejats, Pleyán Porta, Ceferí Rocafort, Cèsar Martinell, Josep Lladonosa, Jesús Tarragona (el meu pare i mestre en temes de patrimoni diocesà), Frederic Vilà, Joan Bellmunt, Francesc Fité, Isidre Puig, Esther Balasch, Montserrat Macià, Carmen Berlabé, Alberto Velasco i tants altres col·legues, amics i companys que han entès l'art i la cultura com un veritable instrument de millora i promoció humana.

El dolç fibló d'Emil Cioran

Confio que ningú no em tracti d'heretge pel que esmentaré ara, però avui, tot avalant el bell projecte de *Catalonia Sacra*, se'm permetrà que us digui, per boca d'Emil Cioran, aquest gran i inquiet escriptor i pensador romanès que va viure molts anys –i va morir– a París (+1995)..., «que sense Bach la creació seria fictícia, que la teologia no tindria cap sentit, i que si hi ha algú que tot li ho deu a Bach aquest és Deu». I encara ens sorprén més, aquest insurrecte Cioran, quan afirma sense embuts que «Bach és l'única cosa que ens dóna la certesa que el món és bo i que el món no va errat». I acaba dient: «sense Bach jo seria un nihilista absolut».

¡Que formós! ¡Que increïblement penetrant i que indeficientment eloqüent! Sense l'art, Cioran i tants i tants grans pensadors de la història de la humanitat, haurien estat uns nihilistes absoluts.

3. *Catalonia Sacra* és un producte cultural i pastoral d'un gran valor, obra de tots els bisbats catalans; podeu entrar i navegar ampliament a <http://cataloniasacra.cat/>

Benvolguts amigues i amics, admeto que podríem considerar exagerada la postura d'en Cioran, però us puc ben assegurar que es tractà d'un fibló que penetra fins el moll de l'os de qualsevol criatura humana que tingui ús de raó.

És a dir, acabem de descobrir, gràcies a en Cioran, que amb una educació estètica i artística de més qualitat, el nostre país funcionaria molt millor; és a dir, no sols hi hauria menys nihilistes, sinó que tots seríem molt més humans; i molt més feliços.

Amb una educació estètica i artística de més qualitat, el nostre país funcionaria molt millor.

Educats en la bellesa construïrem un món millor

La bellesa tot ho aplatja, tot ho derrepteix: fins i tot, ho acabem de veure: les ments nihilistes. Deia Plató que només la bellesa salvarà el món i jo reivindico (i ho faig des de fa molts anys a les aules de la Universitat de Lleida) que l'art i els valors patrimonials del nostre país constitueixen una de les seves reserves naturals i espirituals més preuades; un dels seus actius més valuosos i més humanitzadors.

Mireu, i que ningú no confongui els termes: l'educació per la ciutadania existeix perquè no ens han educat en el coneixement, la valoració i l'es-

L'art i els valors patrimonials del nostre país constitueixen una de les seves reserves naturals i espirituals més preuades; un dels seus actius més valuosos i més humanitzadors.

tima profunda d'allò autènticament bell, bo i noble.

És a dir, si descobríem i sabíem què és la Bellesa, Bellesa en majúscules, la valoraríem, l'estimaríem i tots creixeríem, de debò, en estatura humana; i seríem més feliços..., i els nostres fills ja no necessitarien cap assignatura per aprendre a ser ciutadans educats. Amb un bon coneixement de la Bellesa, sinònim del Bé i la Veritat en majúscules, és impossible no ser educat.

Amb la Bellesa, aquest desig de ser una bona persona el tindríem esculpit en el cor i en la pensa de tots els aquí presents. Estaríem més ben educats; seríem més solidaris, més pacífics i tolerants; més feliços.

A recer de la bellesa els científics seríem més científics

Si descobríem i ens enamoràvem de la Bellesa ja ho tindríem tot fet. Això

ho accepten fins i tot els científics més neutres i escèptics, com ens conta Hans Küng (1928) en el seu famós llibre *Existeix Déu* (2005).

Diu Küng que si a un científic orfe de Bellesa li preguntes: ¿Do you believe in God? (creu vosté en la bellesa?) ell –el científic no educat en la bellesa– respon: «Of course, I do 'nt believe, I am Scientist» (naturalment, jo no hi crec, jo sóc científic). En canvi, quan un científic (tan científic, o més, i de debò, com l'anterior) ha estat educat en la Bellesa i l'ha descoberta, possem per cas el físic David Jou (o el Dr. Esquerda, catedràtic de Medicina Exerimental de la Universitat de Lleida), i li preguntes: ¿Do you believe in God? ell, amb un somriure d'orella a orella, i pleníssimament convençut, et dirà: «Of course, I believe, I am a Scientist» (naturalment, jo hi crec, jo sóc científic).

Quina gran i substancial diferència, doncs, l'haver d'anar per la vida: de cara o d'esquena a la Bellesa. El primer científic no sonreia; el segon sí.

Sense innocència i sense bellesa som ben poca cosa

Potser la tragèdia més gran de la nostra societat postmoderna és aquesta: l'haver perdut la innocència, i, conseqüentment, sense aquesta mirada pura de la innocència, el no haver estat capaços de descobrir, conèixer i estimar –i gaudir– de la Bellesa en majúscules.

Per això, *Catalonia Sacra* és un mitjà transparent, de bona voluntat, per dir clar i ras, a tothom: escolteu, si coneixíeu la Bellesa seríeu més feliços; i us retrobaríeu amb Déu sense grans cabòries ni gran discursos. Sabríeu, de debò, planerament, qui és Déu i us en faríeu amics. Veuríeu i coneixeríeu Déu com un autèntic i veritable amic, com un bon company de viatge. Aquesta fou la descoberta d'Henri Nouwen quan el 1995 va descobrir «El retorn del fill pròdig» de Rembrandt que es conserva a l'Hermitage de Sant Petersburg.⁴

Ja ho he dit abans: la via de la Bellesa aplanava camins; tonifica, tranquil·litza; ens allibera de tantes excitacions indègudes; desintoxica, dóna sentit a la vida. La Bellesa ens fa més persones i fa el món més habitable. Et permet veure el món amb bons ulls. Bach i Cioran ens demostren que el món és bo.

La Bellesa ens fa més persones i fa el món més habitable.

Entrem per la via de la bellesa: gaudirem més de la nostra existència; serem més feliços

Mireu, un monument descrit amb pau i cura (posem per cas la bellíssima nau de l'extraordinària catedral de Lleida, si ens l'expliqués el Dr. Frede-

4. NOUWEN, Henri J. M.: *El regreso del hijo pródigo: meditaciones ante un cuadro de Rembrandt*. PPC, Madrid, 2002 (1a ed. en anglés 1996; amb nombroses edicions posteriors en diversos idiomes).

ric Vilà, catedràtic d'art contemporani de la Universitat de Lleida), una talla romànica, una poesia d'Espriu o d'en Pàmias –que precioses són les poesies d'en Jordi Pàmias; llegiu la seva *Antologia personal*, 1995–, un quadre de Rembrandt, una novel·la de Maria Barbal (*Pedra de Tartera*, per exemple, 1985), una arquitectura de Gaudí o de l'arquitecte suís Peter Zumthor, un film de Zinemman... o un concert de Bach o Mozart, o de Ricard Vinyes, eixamplen el cor i ens eleven a la franja més sublim de la nostra humanitat; ens ubiquen a la mateixa llinxa del cel.

El futur és la bellesa, un dels sinònims més «bell» de déu

Està claríssim i és inequívoc. El futur és l'art. El futur és la Bellesa amb majúscules. Només educats en la Bellesa podrem fer retrocedir la perversa onada de contrabellesa que envaeix i aclapara, impúnement, la ment i els cors de molts dels que ens sentim

Només educats en la Bellesa podrem fer retrocedir la perversa onada de contrabellesa que envaeix i aclapara.

amenaçats, dia rere dia, per aquesta indeguda presència de la contrabellesa.

En realitat aquest petit escrit l'he redactat en exclusiva per dir a plena veu això: ¡Tenim dret a la Bellesa en majúscules!

¡Tenim dret a la Bellesa en majúscules!

I per això, entre altres coses, s'ha creat *Catalonia Sacra*: per intentar blindar i protegir el disc dur mental i espiritual de la nostra intransferible humanitat. Tenim dret a veure coses bel·les; a què ens expliquin coses bel·les. És un dret inalienable.

Acabo: Qualsevol home o dona, botiguer, empresari, mestresa de casa, capellà, polític..., o fins i tot qualsevol grup de joves postmoderns, si descobrien la Bellesa...; si la descobrien de debò, ja ho tindrien tot fet. Descobririen el sentit d'aquest món; descobririen el sentit i la raó d'aquesta bellíssima existència humana... i maldarien per millorar-la. Entendríem que existir i ser humà és bo; és un gran regal de Déu.

N'estic completament segur. Educats, amarats i a redós de la Bellesa autèntica seríem d'una altra manera. Seríem més bons ciutadans, més optimistes, molt més bondadosos.

«El nostre testimoni, per tant, s'ha de nodrir d'aquesta bellesa, el nostre anunci de l'Evangelí s'ha de percebre en la seva bellesa i bondat, i per això cal saber comunicar amb el llenguatge de les imatges i dels símbols. La nostra missió quotidiana s'ha de convertir en eloqüència transparent de l'amor de Déu per arribar eficaçment als nostres contemporanis, sovint distrets i absorbits per un clima cultural no sempre propens a acollir una bellesa en plena harmonia amb la veritat i bondat, però sempre desitjosos i nostàlgics d'una bellesa autèntica, no superficial i efímera.»

Del Missatge de Benet XVI

"Universalitat de la bellesa: estètica i ètica en contrast"(25/11/08)

Intencionada lectura pastoral de la Carta del papa Joan Pau II als artistes

ANTONI M. SERRAMONA, de l'Oratori de Sant Felip Neri, i secretari del CEP.

Quan s'acostava la data simbòlica i quasi màgica de l'any 2000 –canvi d'any, canvi de segle, canvi de mil·lenni– entre l'allau d'iniciatives que l'incombustible i beat papa Joan Pau II va idear per a posar en marxa la gran maquinària de l'anomenat 'Any del Gran Jubileu' hi ha aquesta petita joia de la carta als artistes, que els va adreçar el dia de la Pasqua florida de 1999 amb aquesta dedicatòria: «Als qui amb apassionada entrega busquen noves *epifanies* de la bellesa per oferir-les al món a través de la creació artística», sota aquest *leit motif*, com a fil conductor del seu pensament: «*Déu va veure tot el que havia fet, i tot estava molt bé*». (Gn 1, 31)

He escrit 'intencionada lectura pastoral' perquè no es tracta de fer una lectura interessada (hom no és artista), tampoc culta, acadèmica o commemorativa sinó una lectura il·lustrativa en aquest número de la nostra revista que vol posar de relleu la '*via pulchritudinis*' com a camí d'accés a les dimensions més transcendents de la persona.

En ser una lectura intencionada també és una lectura sel·lectiva. No en el sentit d'escapçar el text o reduir-lo a citacions o pensaments a manera de píndoles, sinó que intentarà de fer una lectura que estimuli els afanys per

fressar camins nous o que ajudi a revalorar els antics en la tasca d'acompanyar persones i comunitats en el seu camí de trobada amb Déu.

El que rebem tot llegint –idees, pensaments, exemples o evocacions– pren la forma del recipient que les rep, el qual, amb el seu propi dinamisme, se les apropia, les assimila, les transforma i, si és el cas, les comunica, amb una nova i fecunda i original re-creació.

En setze números desgrana tot un raonament que acaba donant raó a Dostoievski quan escriu que «*la bellesa salvarà el món*»:

«Davant la sacralitat de la vida i de l'ésser humà, davant les meravelles de l'univers, l'única actitud apropiada és la sorpresa.

(...) Els homes d'avui i de demà tenen necessitat d'aquest entusiasme per afrontar i superar els reptes crucials que s'albiren a l'horitzó. Gràcies a ell la humanitat, després de cada moment de desvari, podrà redreçar-se i reprendre el seu camí. Precisament en aquest sentit s'ha dit, amb profunda intuïció, que «la bellesa salvarà el món».

La bellesa és clau del misteri i crida al transcendent. És una invitació a agradar la vida i a somiar el futur. Per això la bellesa de les coses creades

no pot saciar del tot i suscita aquesta arcana nostàlgia de Déu que un enamorat de la bellesa com sant Agustí ha sabut interpretar de manera inigualable: 'Tard et vaig conèixer, bellesa tan antiga i tan nova, tard et vaig estimar!>' [nº 16]

Vet aquí, doncs un punt de partida prou adient quan algú de nosaltres o algú del nostre entorn es troba a la recerca d'horitzons esperançadors o de motius de credibilitat: la capacitat de sorpresa i d'admiració; entusiasme per afrontar els reptes de la vida i de la història; el somni de futur; la sospita que sempre hi ha alguna cosa més...

Com que l'escrit que comentem té la forma d'una carta als artistes empra un llenguatge molt personal i molt directe. I comença remuntant-se fins a la Creació per indicar la noble tasca de l'artista

«La pàgina inicial de la Bíblia ens presenta a Déu gairebé com el model exemplar de cada persona que produeix una obra: en l'home artífex es reflecteix la seva imatge de Creador. (...) Quina és la diferència entre 'creador' i 'artífex'? El que crea dona l'ésser mateix, treu alguna cosa del no-res, i aquesta és la manera de procedir exclusiva de l'Omnipotent. L'artífex, per contra, utilitza alguna cosa ja existent, donant-li forma i significat. Aquesta manera d'actuar és pròpia de l'home en tant que imatge de Déu. (...) En la 'creació artística' l'home es revela més que mai 'imatge de Déu' i duu a terme aquesta tasca, abans de res, plasmant l'estupenda 'matèria' de la pròpia humanitat i, després, exercint un domini creatiu sobre l'univers que l'envolta. L'Artista diví, amb admirable condescendència, transmet a l'artista humà una espurna de la seva saviesa transcendent, cridant a

compartir la seva potència creadora. (...)

Per això l'artista, com més conscient és del seu 'do', tant més se sent mogut a mirar cap a si mateix i cap a tota la creació amb ulls capaços de contemplar i d'agrair, elevant a Déu el seu himne de lloança. Només així es pot comprendre a fons a si mateix i la seva pròpia vocació i missió». [nº 1]

Parlant de l'especial vocació de l'artista no s'està d'universalitzar aquesta vocació en el sentit que tots els humans som els artífexs de la pròpia vida. Vet aquí una forma d'encetar una reflexió o un diàleg creatiu i transformador: fer-nos conscients que som els 'artífexs' per no dir 'els artistes' de la pròpia existència molt més enllà de les mancances, ineptituds o debilitats personals o del moment.

Ara bé, l'especificitat de l'artista es posar-se al servei de la bellesa que és tant com dir al servei del bé comú. [nº 2-3].

Ens interessa desentranyar la relació que fa la carta dels universals 'verum, bonum, pulchrum' i la seva íntima unió com a expressió finita del que és inabastable, transcendent, infinit.

«El tema de la bellesa és propi d'una reflexió sobre l'art. Ja s'ha vist quan he recordat la mirada complaguda de Déu davant la creació. En notar que el que havia creat era bo, Déu va veure també que era bell. La relació entre bo i bell suscita suggestives reflexions. La bellesa és en un cert sentit l'expressió visible del bé, així com el bé és la condició metafísica de la bellesa. Ho havien comprès encertadament els grecs que, unint tots dos conceptes, van encunyar una paraula que comprèn ambdós: 'kalokagat-

hia', és a dir 'bellesa-bondat. Referent a això escriu Plató: 'La potència del Bé s'ha refugiat en la naturalesa del Bell'.

La manera en què l'home estableix la mateixa relació amb l'ésser, amb la veritat i amb el bé, és vivint i treballant. L'artista viu una relació peculiar amb la bellesa. En un sentit molt real pot dir que la bellesa és la vocació a la qual el Creador el crida amb el do del 'talent artístic'. I, certament, també aquest és un talent que cal desenvolupar segons la lògica de la paràbola evangèlica dels talents (Mt 25, 14-30)». (Nº 3)

La carta del Papa entra de ple en el desenvolupament d'una idea cabdal en el plantejament que ens ocupa: Així com la creació és a l'origen primigeni de la visió creient de les realitats còsmiques, l'Encarnació i la Redempció en són la culminació i el ple sentit.

«La llei de l'Antic Testament presenta una prohibició explícita de representar Déu invisible i inexpressable amb l'ajuda d'una «imatge esculpida o de metall fos» (Dt 27, 25), perquè Déu transcendeix tota representació material: «Jo sóc el que sóc» (Ex 3, 14). No obstant això, en el misteri de l'Encarnació el Fill de Déu en persona s'ha fet visible: 'En arribar la plenitud dels temps, Déu envià el seu Fill, nascut de dona' (Ga 4, 4). Déu es va fer home en Jesucrist, el qual ha passat a ser així el punt de referència per a comprendre l'enigma de l'existència humana, del món creat i de Déu mateix». (Nº 5)

«(...) la bellesa ha trobat la seva saba precisament en el misteri de l'Encarnació. En efecte, el Fill de Déu, en fer-se home, ha introduït en la història de la humanitat tota la riquesa evangèlica de la veritat i del bé, i amb ella ha

manifestat també una nova dimensió de la bellesa, de la qual el missatge evangèlic n'està ple.

La Sagrada Escripura s'ha convertit així en una mena d'immens vocabulari' (P. Claudel) i d'Atles iconogràfic' (M. Chagall) del qual s'han nodrit la cultura i l'art cristians. El mateix Antic Testament, interpretat a la llum del Nou, ha donat lloc a inesgotables filons d'inspiració. A partir de les narracions de la creació, del pecat, del diluvi del cicle dels Patriarques, dels esdeveniments de l'èxode, fins tants altres episodis i personatges de la història de la salvació, el text bíblic ha inspirat la imaginació de pintors, poetes, músics, autors de teatre i de cinema. Una figura com la de Job, per citar només un exemple, amb la seva punyent i sempre actual problemàtica del dolor, continua suscitant l'interès filosòfic, literari i artístic. I què dir del Nou Testament ? Des del Nadal al Gòlgota, des de la Transfiguració a la Resurrecció, des dels miracles als ensenyaments de Crist, arribant fins als esdeveniments narrats en els Fets dels Apòstols o els descrits per l'Apocalipsi en clau escatològica, la paraula bíblica s'ha fet innumbrables vegades imatge, música o poesia, evocant amb el llenguatge de l'art el misteri del 'Verb fet carn'».

Tal com diu tot seguit, hom s'adona de com fora profitós fer un repàs de la història i de la cultura a la llum de les obres d'art acumulades al llarg de la història. O bé complementàriament com seria d'enriquidora una lectura de la Bíblia il·lustrant cada pàgina amb la immensitat d'obres artístiques que s'han inspirat en cada capítol de la Historia Sagrada.

«Tot això constitueix un vast capítol de fe i bellesa en la història de la cultura, del qual s'han beneficiat especial-

ment els creients en la seva experiència d'oració i de vida. Per a molts d'ells, en èpoques d'escassa alfabetització, les expressions figuratives de la Bíblia representaven fins i tot una concreta mediació catequètica. Però per a tots, creients o no, les obres inspirades en l'Escltura són un reflex del misteri insondable que envolta i està present en el món». (Nº 5)

Un dels punts centrals de l'escrit és aquell que explica que hi ha una aliança fecunda entre Evangeli i art. Efectivament, accedim al coneixement de Déu i a la relació personal amb ell per molt diversos camins. Tal com escrivia agudament el poeta León Felipe:

Nadie fue ayer,
ni va hoy,
ni irá mañana
hacia Dios
por este mismo camino
que yo voy.
Para cada hombre guarda
un rayo nuevo de luz el sol...
y un camino virgen
Dios.

En efecte, la via sensitiva així com la via afectiva no s'han de contraposar a la via racional. Així com per als medievals els murals romànics o les taules del gòtic eren catecisme dels il·lustrats –gairbé tothom– també per als actuals la via sensible resulta més propera i accessible que la del raonament pur i dur. Les raons del cor; les raons dels sentits... a condició que sapiguem aconduir-les fins a la descoberta de la raó profunda, darrera i definitiva del Tot.

«L'autèntica intuïció artística va més enllà del que perceben els sentits i, penetrant la realitat, intenta interper-

tar el seu misteri amagat. Aquesta intuïció brolla d'allò més íntim de l'ànima humana, allà on l'aspiració a donar sentit a la pròpia vida es veu acompanyada per la percepció fugaç de la bellesa i de la unitat misteriosa de les coses.

El creient sap que per un moment ha guaitat a l'abisme de llum que té la seva font originària en Déu. És que ha de sorprendre que l'esperit quedi com aclapat fins al punt de no poder expressar-se sinó amb balbucesos? El veritable artista està disposat a reconèixer la seva limitació i fer seves les paraules de l'apòstol Pau, segons el qual 'Déu no habita en santuaris fabricats per mans humanes', de manera que 'no hem de pensar que la divinitat sigui alguna cosa semblant a l'or, la plata o la pedra, modelats per l'art i l'enginy humà' (Ac 17, 24.29). Si ja la realitat íntima de les coses està sempre 'més enllà' de les capacitats de penetració humana, molt més Déu en la profunditat del seu insondable misteri!

El coneixement de la fe és d'una altra naturalesa. Suposa una trobada personal amb Déu en Jesucrist. Aquest coneixement, però, pot també enriquir-se a través de la intuïció artística».

I segueix amb uns exemples de la història de l'art com ara la pintura de Fra Angèlic, la lauda de Sant Francesc, o l'espiritualitat oriental per acabar amb aquesta afirmació, objecte de la nostra reflexió d'avui:

«Tota forma autèntica d'art és, a la seva manera, una via d'accés a la realitat més profunda de l'home i del món. Per això constitueix un acostament molt vàlid a l'horitzó de la fe, on la vicissitud humana troba la seva interpretació completa. Aquest és el motiu pel qual la plenitud evangèlica

de la veritat va suscitar des del principi l'interès dels artistes, particularment sensibles a totes les manifestacions de l'íntima bellesa de la realitat». (Nº 6)

Està clar que la contemplació estètica d'una obra d'art, o un concert o la lectura no son encara ni l'acte de fe, ni, encara, una pregària. Pertanyen al terreny dels 'praeambula fidei'. L'acció pastoral en els nostres dies no pot restar obsessionada per la via dels arguments racionals.

Tot seguit fa un repàs sintètic i brillant de tota la història de l'art per mostrar amb evocacions enriquidores l'objectiu de la seva reflexió:

«L'argument decisiu que van invocar els Bisbes per dirimir la discussió [està parlant de les lluites iconoclastes] va ser el misteri de l'Encarnació: si el Fill de Déu ha entrat en el món de les realitats visibles, tendint un pont amb la seva humanitat entre el visible i l'invisible, de forma anàloga es pot pensar que una representació del misteri pot ser usada, en la lògica del signe, com evocació sensible del misteri. La icona no venera per si mateix, sinó que porta al subjecte representat». (Nº 7)

En el repàs que fa de l'edat mitjana i del renaixement no s'està de posar de relleu la caterva d'autors i obres artístiques de tot ordre, [cita les bàsiques antigues del romànic i gòtic, cita els grans autors de la pintura i la escultura, la música sagrada començant pel cant gregorià tan a Orient com a Occident. (Nºs 8 i 9). Seria bo de llegir aquest recorregut ni que fos tan sols com un repàs apologetic i contundent de l'aportació que ha fet el

cristianisme a la cultura i a la civilització occidental.

«L'art sagrat ha trobat en aquest extraordinari complex una expressió de força excepcional, assolint nivells d'imperible valor estètic i religiós alhora. Sigui sota l'impuls de l'Humanisme i del Renaixement, sigui per influència de les successives tendències de la cultura i de la ciència, la seva característica més destacada és el creixent interès per l'home, el món i la realitat de la història. Aquest interès, per si mateix, de cap manera suposa un perill per a la fe cristiana, centrada en el misteri de l'Encarnació i, per tant, en la valoració de l'home per part de Déu. Ho demostren precisament els grans artistes tot just esmentats. Només cal pensar en la manera en què Miquel Àngel expressa, en les seves pintures i escultures, la bellesa del cos humà». (Nº 9)

És cert que estem parlant de bellesa i d'art. No necessàriament d'art sagrat ni tan sols d'art religiós. Cal ser conscient de la gran manca de cultura religiosa que faria més properes i, per tant, més comprensibles les obres d'art; però no ens estem referint simplement a la comprensió ni tan sols a l'admiració de l'art sacre sinó al procés interior de contemplació, d'admiració, de delectació que es genera a partir de les obres i que pot obrir fàcilment el pensament i el cor cap a dimensions transcendents.

En els nostres temps caldrà un diàleg renovat entre les belles arts i la fe. Escriu el papa:

«És cert, però, que en l'edat moderna, al costat d'aquest humanisme cristià que ha seguit produint significatives obres de cultura i art, s'ha anat també afirmant progressiva-

ment una forma d'humanisme caracteritzat per l'absència de Déu i sovint per l'oposició a Ell. Aquest clima ha portat a vegades a una certa separació entre el món de l'art i el de la fe, almenys en el sentit d'un menor interès en molts artistes pels temes religiosos.

Vosaltres sabeu que, malgrat això, l'Església ha seguit alimentant una gran estima pel valor de l'art com a tal. En efecte, l'art, fins i tot més enllà de les seves expressions més típicament religioses, quan és autèntic, té una íntima afinitat amb el món de la fe, de manera que, fins en les condicions de major desafecció de la cultura respecte a l'Església, precisament l'art continua sent una espècie de pont estès cap a l'experiència religiosa. Quant recerca de la bellesa, fruit d'una imaginació que va més enllà de la quotidianitat, és per la seva naturalesa una mena de crida al Misteri. Fins i tot quan escodrinya les profunditats més fosques de l'ànima o els aspectes més desconcertants del mal, l'artista es fa d'alguna manera veu de l'expectativa universal de redempció». (Nº 10)

No s'oblida de fer un repàs als documents del Concili Vaticà II citant el nº 62 de *la Gaudium et Spes*, la Constitució *Sacrosanctum Concilium* (nº 122), i la carta als artistes, per acabar amb una referència il·lustrativa al pensament del genial teòleg M.D. Chenu: *«segons el qual l'historiador de la teologia faria un treball incomplet si no prestés la deguda atenció a les realitzacions artístiques, tant literàries com plàstiques, que a la seva manera no són «només il·lustracions estètiques, sinó veritables 'llocs' teològics».*

Afirma que l'Església té necessitat de l'art en tots els camps (literari, figuratiu, musical, arquitectònic),(Nº 12) però es pregunta, amb una pregunta agosarada i provocadora, si els artistes, a la recíproca, tenen necessitat de l'Església? (Núm. 13) per respondre:

«L'artista busca sempre el sentit recòndit de les coses i la seva ànsia és aconseguir expressar el món de l'inefable. Com ignorar, doncs, la gran inspiració que li pot venir d'aquesta mena de pàtria de l'ànima que és la religió? ¿No és potser en l'àmbit religiós on es plantegen les més importants preguntes personals i es busquen les respostes existencials definitives? De fet, els temes religiosos són dels més tractats pels artistes de totes les èpoques». (...)

«el cristianisme, en virtut del dogma central de l'Encarnació del Verb de Déu, ofereix a l'artista un horitzó particularment ric de motius d'inspiració. Com s'empobriria l'art si s'abandonés el filó inesgotable de l'Evangeli!» (Nº 13)

L'aliança establerta des de sempre entre l'Evangeli i l'art, més enllà de les exigències funcionals, implica la invitació a endinsar-se amb intuïció creativa en el misteri del Déu encarnat i, al mateix temps, en el misteri de l'home:

«Tot ésser humà és, en cert sentit, un desconegut per a si mateix. Jesucrist no solament revela Déu, sinó que 'manifesta plenament l'home al mateix home'. En Crist, Déu ha reconciliat amb si mateix el món».

Us correspon a vosaltres, els artistes: *«dir amb la riquesa de la vostra genialitat que en Crist el món ha*

estat redimit: redimit l'home, redimit el cos humà, redimida la creació sencera, de la qual sant Pau ha escrit que espera ansiosa 'la revelació dels fills de Déu' (Rm 8, 19). Espera la revelació dels fills de Déu també mitjançant l'art i en l'art».

No acabarà la seva reflexió sense establir la semàntica de l'Esperit Sant i la 'inspiració' que necessiten els artistes.

«En tota inspiració autèntica hi ha una certa vibració d'aquell 'alè' amb què l'Esperit creador impregnava des del principi l'obra de la creació. Presidint sobre les misterioses lleis que governen l'univers, l'alè diví de l'Esperit creador es troba amb el geni de l'home, impulsant la seva capacitat creativa. Ho aconsegueix amb una mena d'il·luminació interior, que uneix al mateix temps la tendència al bé i al bell, despertant en ell les energies de la ment i del cor, i fent-ho així apte per concebre la idea i donar-li forma en l'obra d'art. Es parla justament llavors, si bé de manera anàloga, de 'moments de gràcia', perquè l'ésser humà és capaç de tenir una certa experiència de l'Absolut que el transcendeix». (Nº 15).

Una síntesi podria ser aquesta

La Bellesa –en la diversitat de les formes artístiques– juntament amb la Bondat i la Veritat són les vies per les quals entrem en aquella dimensió de les coses que els dona sentit i unitat i ens fa entrar, per la via sensitiva, en les dimensions més transcendents de les realitats materials fins atènyer l'Absolut.

La clau per entendre la veritat plena de les coses creades rau en el fet mateix de la Creació, obra de la mà de Déu, que deixa la seva empremta infinita en el conjunt de realitats finites. Déu veié que tota l'obra de les seves mans era bona. Bona de debò.

La clau per entendre la veritat plena de les coses creades rau en el fet mateix de la Creació, obra de la mà de Déu.

La via cristiana troba en el misteri de l'Encarnació del Verb el fonament teològic de totes les plasmacions artístiques cristianes ja que en el misteri de Crist Fill de Déu fet home en Jesús trobem el bell original i no pas la còpia de tota Veritat i de tota Bondat.

La via cristiana ha escrit una història plena de manifestacions de tot

La via cristiana ha escrit una història plena de manifestacions de tot ordre sense les quals seria difícil d'entendre la realitat cultural en que ens movem.

ordre sense les quals seria difícil d'entendre la realitat cultural en què ens movem.

Tota forma artística ens acosta a Déu; l'art religiós pretén de fer-nos planer i proper aquest acostament; l'art cristià, en les seves múltiples i multiplicades manifestacions i ordres, ha estat sempre com una pedagogia posada al nostre abast per atènyer els misteris de la fe.

Encertar en les expressions serà obra de la inspiració i la traça dels artis-

tes com a artífexs creadors. La resta dels humans som també artífexs de la pròpia elevació moral i del creixement interior en la veritat, en la mesura que sabem admirar, interioritzar i gaudir de la bellesa de les coses.

Pertocarà a la iniciativa i a l'enginy dels pastors saber aprofitar les obres d'art que estan al nostre abast o bé crear-les o bé convertir-les en camins pedagògics, camins de fe, d'espiritualitat, de creixement interior.

«Tard et vaig estimar, bellesa tan antiga i tan nova, tard et vaig estimar! I veus que tu estaves dins meu i jo fora, i per fora et buscava i, deforme com era, em llançava sobre aquestes coses belles que tu vas crear. Tu estaves amb mi però jo no estava amb tu. Em retenien lluny de tu aquelles coses que, si no estiguessin en tu, no serien. Vas trucar i cridar i vas trencar la meva sordesa; refulgires, resplendires, i guarires la meva ceguesa. Exhalares el teu perfum i vaig respirar, i sospirar per tu; vaig gaudir de tu. Sentia fam i set, em vas tocar, i ara m'abruso en la teva pau.»

*Sant Agustí,
Les Confessions*

II. Els artistes responen

Els artistes responen

Per il·lustrar millor la intenció d'aquest número de Quaderns que teniu a les mans i la relació de l'art, la bellesa i l'estètica amb la pastoral hem fet les següents preguntes a alguns artistes de diferents disciplines:

1.- Quina relació troba entre l'art i la bellesa amb la dimensió més transcendent de la persona?

2.- Què comunica a través de la seva producció?

3.- En quin sentit, en quines dimensions la seva obra —o la d'altri— pot ajudar a la superació, espiritualització de les persones?

A continuació us fem a mans les reflexions que ens han fet arribar en base a les preguntes que els plantejàvem:

“Normalment tota obra d'art intenta crear bellesa. No cal dir que en la natura, que en moltes situacions, en persones... sentim la bellesa. Des de l'obra d'art pretenem, de manera subjectiva, crear bellesa. No sempre els cànons de l'artista coincideixen en la realitat que viu l'observador de l'obra d'art. L'emoció que pot produir l'obra d'art dependrà de la predisposició del qui la contempla, de la cultura artística i de la sensibilitat. La bellesa natural, pictòrica, escultòrica, cinematogràfica aboca a una emoció capaç d'enlairar l'esperit. Per

exemple, pot crear pau, joia, sentiments solidaris, actituds vitals que conviden a sortir d'un mateix. Una excel·lent obra d'art religiosa ha de ser capaç de fer-te viure i sentir la dimensió transcendent. A través de la pintura, amb les pinzellades de colors vius intento crear una atmosfera de llum i intento comunicar vida, força, esperança, confiança, de tal manera que l'obra impacti en l'àrea emotiva de l'observador i, a més, que el convidi a obrir-se cap una dimensió més espiritual. Sóc conscient que no sempre ho aconseguixo ja que influeix l'estat emocional.

L'obra d'art ajuda a la superació i a l'espiritualització quan aconseguix entrar en les persones que l'observen. El sentit de crear una obra d'art és desitjar que aquell qui s'aturi a observar-la entri en el context artístic, pugui gaudir-ne i recrear el sentit de la vista en el cas d'una pintura, una escultura, el cinema... o de l'oïda en els cas de la música i, sobretot, que el commogui. Si això s'assoleix sempre se'n deriven unes reaccions positives, i tal vegada pot haver-hi una resposta espiritual des de la sensibilitat humana”.

Josep M. Forcada
Prevere i pintor

“L'experiència intensa que provoca la bellesa en nosaltres (una

música, un paisatge, una pel·lícula) ens causa com una mena de ferida. Aquesta ferida és una esclatxa per on el nostre esperit expressa la seva enyorança de la bellesa total que és Déu. En el meu cas concret utilitzo la cançó de cantautor per a comunicar el primer anunci cristià i, també, per a propiciar una primera resposta dels interlocutors en un context d'invitació a la fe. No es tracta tant d'una superació o espiritualització, sinó d'invitar a una recepció positiva de l'anunci cristià que, per a qui vulgui i pugui creure-ho, és una aproximació del mateix Déu vivent que ve a buscar-nos en la nostra situació existencial concreta”.

Xavier Morlans

Prevere de la Diòcesi de Barcelona. Professor de la Facultat de Teologia de Catalunya, i creador de melodies per a la pregària de grup i de testimoni cristià.

“En la vida de les persones, l'art forma part de la dimensió espiritual, es treballa per intentar cercar la bellesa o gaudeixes de la que ha creat un altre. En l'admiració de la natura (bellesa natural) fàcilment el pensament se te'n va al Creador, està molt lligat. Crec que els il·lustradors, tal i com ens defineix el nostre nom, ajudem a entendre un text, una idea... Sigui perquè els nens es diverteixin, sigui perquè aprenguin. Les il·lustracions ajuden a l'espiritualitat de les persones en el sentit que fem pensar als que les miren i els

transmetem missatges com més positius millor”.

Pilarín Bayés

Il·lustradora i dibuixant

“Quan realitzo una escultura religiosa, intento posar-hi tota la força espiritual que es mereix, i això ho aconseguixo després de llegir les biografies dels sants, i sentir emoció. Llavors surt el reflex del meu interior, vull dir que el que jo sento ho puc després expressar. Si no hi ha aquests sentiments, llavors l'obra no diu res, i per tant no pots transmetre res. Tan si és obra religiosa com no, sempre intento «que parli» per si sola, que no calguin les paraules explicatives, per tant posar-hi «ànima”.

Montserrat G. Rius

Escultora

“Admiro, aprecio i cerco la bellesa, però no em sembla el criteri més profund i transcendent de veritat personal ni real. L'art no cerca necessàriament la bellesa, sinó una certa veritat (per això, de vegades tenim obres volgutament lletges però que ens fan sentir davant d'una veritat, com ara en l'art expressionista, per exemple). També la ciència ha formulat teories molt belles que han resultat ser falses. La Crucifixió de Crist no és un moment bell, però sí un moment profundíssim de la història, portador de veritat transcendent. De vegades transcendim en la bellesa i la serenitat, de vegades en el dolor i

l'angoixa. El que penso, el que sento, el que crec, el que em sorprèn, el que m'encurioseix, el que m'irrita, el que em fascina, el que m'esperança... és el que intento transmetre amb la meua obra poètica, que m'agradaria que contribuís a eixamplar la llibertat del lector, que l'ajudés a fixar-se en idees, sentiments o paraules en què potser no havia pensat. Però encara m'agradaria més dir allò en què el lector ja havia pensat i que ho trobés expressat en els meus textos amb les paraules que ell (o ella, és clar) hauria volgut emprar per a expressar-ho, i d'aquesta manera se sentís confirmat i acompanyat en el seu camí”.

David Jou
Poeta

“L'acte pur és l'acte que no es diu. Tothom, amb més o menys gràcia o propietat s'interroga sobre les coses, i de manera també més o menys confusa aspira a eixamplar horitzons. L'art és, per això, una autopista. La bibliografia que ho acredita seria inacabable. Sóc professional de la música i, concretament, de la música d'orgue: un univers apassionant i inesgotable. Evidentment que s'han de dominar els elements de la música (ja que cadascun d'ells és un misteri) per obtenir una obra digna d'atenció. Hi ha doncs, una gradació dins el valor de les obres. A partir d'aquí els compositors ens donen més o menys pistes sobre la seva obra i és l'oient el qui determinarà si, al seu parer, el compositor l'ha en-

certat o no. Aquí entra en joc tot un codi de símbols, d'estils, de relació amb l'entorn i del rol dels instruments que no sempre és accessible a tothom.

Els compositors són gent sàvia i sensible que, ensems, busca realitats fugisseres. Les obres es divideixen en tres grups:

- Les que se ceneixen a un text (Kyrie, un llarg...)
- Les que volen crear un clima per a un moment determinat (comunió, etc)
- Les que intenten relatar o provocar un estat d'ànim (joia...)

Em dedico a caçar, a garbellar estudiar i tocar les obres d'aquesta gent”.

Bernat Bailbé
Organista titular de l'Oratori de Sant Felip Neri i de la Basílica Parroquial dels Sants Just i Pastor de Barcelona

“La contemplació de la bellesa crec que posa l'esperit en positura per la reflexió, que obre l'esperit a la concentració, en definitiva obre el pas a la transcendència. Em costa molt parlar del que comunica la meua obra. Crec que tot aquell que gaudeix d'una obra d'altri, ho ha de fer obert a sentir i veure lliurement segons la seva manera de ser. A cadascú l'obra d'art li ha de parlar en el seu llenguatge íntim. Jo visc la creació com un apropament al meu jo més íntim. Per això i, es-

pecialment l'obra de caràcter religiós, passa a ser part de la meva pregària, de la meva relació personal amb Deu”.

Lau Feliu
Escultor

“La relació entre l'art i la bellesa i la dimensió més transcendent de la persona és una relació del tot decisiva. No entenc la poesia sense anar més enllà de l'immediat i de l'aparent, encara que en sorgeixi i que s'hi inspi. La bellesa ens commou i ens convida a plasmar-la en art i literatura, però sense ànima l'obra creativa pot fàcil-

ment deixar-nos indiferents. La poesia ens enalteix i ens dignifica perquè ens duu dins nostre i sovint pels camins de l'espiritualitat. La meua poesia vol acostar-se humilment als altres per compartir i acompanyar sentiments i emocions profundes que ens uneixen. Cerco comunicar la meua voluntat de comprendre i de dir el sentit de l'existència. La literatura i l'art poden nodrir i eixamplar la nostra percepció rutinària, quotidiana del món i ens empenyen a engruixir-la retrobant la veu espiritual que batega dins nostre”.

Carles Duarte
Poeta i
Director Fundació Lluís Carulla

III. Obrador

Visita devota a la Sagrada Família

MN. LLUÍS BONET, rector de la Basílica de la Sagrada Família.

Salutació

Les parròquies de l'Arxiprestat de la Sagrada Família de Barcelona –Cor de Maria, Esperit Sant, Mare de Déu del Roser, Sagrada Família, Sant Oleguer i Sant Tomàs– ens trobem junts en el Temple i parròquia de la Sagrada Família després de la dedicació d'aquesta església pel papa Benet XVI. No és només per contemplar-la visualment i escoltar unes explicacions, sinó sobretot a pelegrinar-hi, és a dir, lloar Déu Pare, Fill i Esperit Sant i per la intercessió de la Verge Maria i Sant Josep.

Comencem a la cripta on hi ha la Fundació amb el record de Josep

M. Bocabella, que en va ser inspirador, i del servent de Déu l'arquitecte Antoni Gaudí on reposen les seves despulles. Serà la primera estació.

Després sortirem a l'exterior per a contemplar aquesta casa de Déu i lloar-lo. Així la 2a estació serà davant de l'àbsis; la 3a davant de la façana del Naixement; la 4a, la façana de la Glòria; la 5a, la façana de la Passió; la 6a, a l'interior, l'espai dedicat pel Papa i la 7a estació i darra, de nou, al Naixement, sota el pesebre. Trobareu en aquest quadern, la iconografia, la pregària i els cants de cada estació. Bon i sant pelegrinatge.

Façana del naixement

Façana de la glòria

El Temple de la Sagrada Família de Barcelona

Antecedents històrics

- 1866-1867. El llibreter Josep M. Bocabella i Verdaguer, de Barcelona, funda amb el mercedari Josep M. Rodríguez l'associació de devots de St. Josep, amb el seu butlletí "El Propagador".
1869. El P. Josep Manyet i Vives, fundador de l'Institut de Fills de la Sgda. Família, proposa al bisbe d'Urgell, Josep Caixal, la construcció d'un gran temple dedicat a la Sagrada Família. També ho comunica a Bocabella.

Fundació

1875. Bocabella ha consolidat la idea de dedicar el Temple a la Sagrada Família.
1881. Compra el solar.
1882. Primera pedra del Temple segons el projecte de l'arquitecte diocesà, Francesc de Paula Villar.
1883. Villar dimiteix, i per consell de l'arquitecte Joan Martorell, Antoni Gaudí, jove arquitecte, de 31 anys, s'encarrega de l'obra, a la qual s'hi dedicà fins la resta de la seva vida (10-06-1926). Gaudí era fill de Riudoms (Reus).

Construcció

1885. Inauguració de la capella dedicada a St. Josep, a la cripta.
1890. S'acaba la cripta i s'inicia l'àbsis.
1892. El 22 d'abril mor J.M. Bocabella.
1894. Acabament de l'àbsis i comença la façana del naixement.
1925. Acabament del campanar dedicat a l'apòstol Bernabé
1926. El 10 de juny mor Antoni Gaudí.
1930. Acabats els 4 campanars. Continuarors de l'obra els arquitectes Domènec Sugranyes i Francesc de P. Quintana.
1936. Incendi de la cripta i destrossa de les maquetes i dibuixos.
1939. Restauració de la cripta i es comencen a refer les maquetes. S'incorporen com a arquitectes, Isidre Puig Boada i Lluís Bonet i Gari.
1954. Vot de la Junta del Temple a construir la façana de la Passió.
1976. Acabament dels campanars.
1986. Comença el treball de l'escultor Josep M. Subirachs a la façana de la Passió.
1994. S'estan construint les 5 naus del Temple.

1a ESTACIÓ

Al·leluia, som a la casa del Senyor, Al·leluia som a la casa...

Preguem. Oh Déu, vos volguéreu que el vostre Verb es fés realment home en el sí de la Verge Maria; ja que nosaltres confessem que el nostre Redemptor és Déu i home, concediu-nos de participar de la seva naturalesa divina. Per Crist Senyor nostre. **Amén.**

Al·leluia, som a la casa...

Preguem. Senyor, Déu totpoderós, vos confiàreu a sant Josep les primícies del misteri de la salvació; concediu a la vostra Església, per intercessió de l'espòs de Maria, de ser fidel d'aquest misteri i de dur-lo a la seva perfecció. Per Crist Senyor nostre. **Amén.**

Al·leluia, som a la casa...

Preguem. Oh Déu, que ens heu volgut donar l'exemple de la Sagrada Família, feu que, imitant les seves virtuts domèstiques i la caritat generosa, puguem fruit per sempre de la felicitat de casa vostra. Per Crist Senyor nostre. **Amén.**

Al·leluia, som a la casa...

Mentre anem sortint:

Poble immens, poble que avança / no temis la fosca que per tot s'estén: / la teva llum t'acompanya; / fes la teva ruta, la cara al vent.

Pel desert ara camines, / cercant l'esperança que Déu t'ha promès; / brollen per tu fonts de vida / al cor de la pedra, quan tot és erm.

Israel de les promeses, / pel desert et duia el qui et vol el cor. / Fareu l'aliança eterna: / agença't, núvia, pel Déu espòs.

Riu pregon, Jordà dels pares, / caldrà que travessis per entrar al repòs. / La terra que delejaves / serà tota teva, farà el teu goig.

2a ESTACIÓ

La contemplació de l'àbsis ens remet a estimar les plantes i els animalons. Gaudí en decidir edificar sobre la cripta ja va preveure aixecar els divuit campanars. Aquí el de la Mare de Déu i la capella de l'Assumpció.

Lectura de l'Apocalipsi. Aleshores va venir un dels set àngels i em va parlar així: Em féu veure la ciutat santa de Jerusalem. Resplendia com les pedres més precioses. Tenia una muralla gran i alta amb dotze portes. Tres de les portes miraven a llevant, tres al nord, tres al sud i tres a ponent. La muralla de la ciutat reposava sobre un fonament de dotze pedres que duïen els noms dels dotze apòstols de l'Anyell. Paraula de Déu. /

Us lloem, Senyor.

Beneïu al Senyor totes les criatures, les del cel i les de la terra, **canteu-li lloances per sempre.**

Beneïu al Senyor les plantes i els seus fruits, **canteu-li lloances per sempre.**

Beneïu el Senyor tots els àngels i sants, **canteu-li lloances per sempre.**

Santa Maria, mare de Déu i Estel del Matí, **pregueu per nosaltres.**

Sant Benet i Sant Bernat, **pregueu per nosaltres.**

Santa Escolàstica, Santa Clara i santa Teresa, **pregueu per nosaltres.**

Sant Antoni Abad, Sant Bru i Sant Francesc d'Assís, **pregueu per nosaltres.**

Al·leluia, lloem el Senyor, al·leluia.

3a ESTACIÓ

Oh façana del Naixement, el pessebre de tot l'any! Vet aquí els evangelis de Mateu i Lluç sobre el naixement i la infantesa de Jesús. Escoltem aquest text poètic de sant Lluç: «Quan els àngels se'n tornaren al cel, deien entre ells els pastors: “Arribem-nos a Bet-Lehem a veure això que ha passat i que el Senyor ens ha fet saber”. Hi anaren, doncs, i trobaren Maria i Josep, amb el nen a la menjadora. Havent-ho vist amb els propis ulls, van contar el que els havien dit d'aquell infant, i tothom qui ho sentia es meravellava del que deien els pastors. Maria conservava aquests records i els meditava. Després els pastors se'n tornaren glorificant Déu.

Pels misteris del vostre naixement i infantesa, **us lloem Senyor Jesús.**

Perquè ens acollíu en el símbol del xiprer, **us donem gràcies.**

Jesús, maria i Josep, en el pessebre, el bou i la mula, els àngels, els pastors i els mags amb l'estrella, **us donem gràcies.**

Pel misteri de la degollació dels innocents i la fugida a Egipte, **Senyor, tingueu pietat.**

Pel goig de Simeó i Anna en el Temple, **us donem gràcies.**

Pel Josep Fuster fidel custodi vostre i Joaquim i Anna, **us donem gràcies.**

Oh Maria i Josep, esposos modèlics, protegiu les nostres famílies, **Senyor, tingueu pietat.**

Pel testimoni de Joan Baptista i Zacaries al pare, **Senyor, tingueu pietat.**

Pel misteri de la visitació de Maria a Elisabet, **us lloem, Senyor.**

Oh Maria i Josep trobant-vos al Temple als dotze anys i fuster a Natzaret, **us lloem, Senyor.**

Oh Maria, coronada pel vostre fill, **us donem gràcies, Senyor.**

Per la intercessió dels apòstols Judes, Tadeu i Simó, Maties i Bernabé, **pregueu per nosaltres.**

Als nostres sants Jeroni, Ignasi de Loiola, Josep de Calassanç, Vicenç de Pauil, Felip Neri i Joana de Lestonnac, **pregueu per nosaltres.**

4a ESTACIÓ

La façana de la Glòria. Vol dir la glorificació de la humanitat. El que creiem els cristians i com hem de viure per arribar a la pàtria del cel. Una façana que s'està construint. Però ja s'insinuen les torres dels apòstols Pere i Pau, Andreu i Jaume, entre les quals, en el futur, podrem llegir en grans lletres el "Crec en un Déu...". Ja veiem les 8 columnes dedicades a les benaurances i les 7 portes dels sacraments... Sant Josep animant el treball humà, la glòria dels sants amb Maria, els dies de la creació... Als extrems de les torres, el baptisteri i la capella del Sacrament i de la Penitència.

Proclamem ara les benaurances de Jesús, el nostre estil de vida:

- Feliços els pobres en l'esperit, **el Regne del cel és per a ells.**
- Feliços els qui estan de dol, **vindrà el dia que seran consolats.**
- Feliços els humils, **són ells qui posseiran el país.**
- Feliços els qui tenen fam i set de ser justos, **vindrà el dia que seran saciats.**
- Feliços els compassius, **Deu els compadirà.**
- Feliços els nets de cor, **són ells qui veuran Déu.**
- Feliços els qui posen pau, **Déu els reconeixerà com a fills.**
- Feliços els perseguits pel fet de ser justos, **el Regne del cel és per a ells.**

Senyor feu-nos revivre la gràcia dels Sacraments:

- Pel sant baptisme, **gràcies perquè som fills de Déu i membres de l'Església.**
- Per la confirmació, **revivim el do de l'esperit Sant.**
- Per l'eucaristia, **gràcies pel vostre cos i la vostra sang.**
- Per la penitència, **atorgueu-nos penediment i el goig del perdó.**
- Per la santa unció, **el confort en la malaltia.**
- Pel sacrament de l'ordre, **doneu-nos sants diaques, preveres i bisbes.**
- Pel sacrament del matrimoni, **augmenteu l'amor i la fidelitat dels esposos.**

Invoquem finalment la intercessió santa dels apòstols Pere, Pau, Andreu i Jaume, **pregueu per nosaltres.**

5a ESTACIÓ

Contemplem els murs amb els fruits i les imatges dels sants. Contemplem les torres amb els pinacles. Contemplem les escenes de la passió, mort i ascensió del Senyor.

Invocuem la intercessió del St. Pere Nolasc i St. Antoni M. Claret, **pregueu per nosaltres**; Sta. Joaquina de Vedruna i St. Joan Bosco, **pregueu per nosaltres**; St. Josep Oriol i St. Josep Manyanet, **pregueu per nosaltres**.

Mirant les torres us lloem tot dient: **Sant, Sant, Sant és el Senyor, hosanna a dalt del Cel.**

I, encara més amunt, en els pinacles, decorats amb les insígnies episcopals, descobrim a través dels anells la llum que ens ve de Vós, Senyor Jesús, la torre més alta. **Vós sou Senyor la llum del meu cor, i ens dieu: vosaltres sou la llum del món.**

Per vostra passió sagrada adorable Redemptor, perdoneu altra vegada aquest pobre pecador.

- Pel misteri del vostre cos i de la vostra sang, **us adorem, Senyor.**
- Per la vostra pregària a Getsemaní, **ajudeu-nos, Senyor.**
- De la traïció de Judes, **deslliureu-nos Senyor.**
- De Pere penedit, **imitem-lo, Senyor.**
- De torturar i condemnar els innocents, **deslliureu-nos, Senyor.**
- Per ajudar als qui sofreixen, **doneu-nos coratge, Senyor.**
- Per la vostra mort i la vostra resurrecció, **feu-nos sempre vencedors.**

Victòria, tu regnaràs, oh creu, tu ens salvaràs...

Els apòstols han vist el Crist ressuscitat d'entre els morts i la Fe en el testimoniatge d'ells, porta a la Salvació. Feu-nos pujar al cel amb vós, Senyor.

Sant Felip, Sant Tomàs, Sant Bartomeu i Sant Jaume, **pregueu per nosaltres.**

6a ESTACIÓ

Entrem dins com una visió de Jerusalem del cel. **Beneït el que ve en nom del Senyor, hosanna a dalt del cel.**

Del llibre de l'Apocalipsi:

“L'àngel em va mostrar el riu de l'aigua de la vida, transparent com cristall, que naixia del tron de Déu i de l'Anyell. Al mig del carrer principal de la ciutat, a banda i banda del riu, creixia l'arbre de la vida, que dóna fruit cada mes, dotze vegades i les seves fulles són medicinals per a tots els pobles”. (Apoc. 22, 1-2)

Preguem tot contemplant que els arbres o columnes tenen diversa significació:

- Per l'Església universal amb la representació dels bisbats de tot el món. Perquè sigui sempre fidel als Apòstols que la van fundar, **us ho demanem, Senyor.**
- Perquè cada diumenge sigui veritablement per tots nosaltres el dia del Senyor, tot celebrant l'eucaristia, **us ho demanem, Senyor.**
- Resem el Glòria, lloança a la santíssima Trinitat:

Glòria a Déu a dalt del cel...

Quan tots els grups del pelegrinatge hagin arribat:

Lectura del Profeta Ezequiel:

“En aquells dies, l'àngel em va fer tornar a l'entrada del santuari i vaig veure que sota el llindar del santuari que mira a l'orient, naixia, al costat dret, una font d'aigua, i s'escolava cap a l'orient, passant a l'esquerra de l'altar. Em va fer sortir per la porta del nord, em va conduir per fora fins a l'exterior de la porta que mira a l'orient, i vaig veure que l'aigua rajava del costat dret. Llavors em digué: Aquesta aigua que corre per les valls orientals baixa a l'Arabà i desemboca a la Mar Morta. Entra dins les aigües salades i les saneja. A tot arreu on penetrarà l'aigua d'aquest riu, hi viurà tota mena d'animals que neden dintre de l'aigua, i el peix serà molt abundant, perquè, on arribi aquesta aigua, la mar serà sanejada. Allà on arribi l'aigua del riu, tot viurà... A banda i banda del riu creixerà tota mena d'arbres fruiters. No perdran mai la fulla i sempre tindran fruit. Cada mes donaran fruits primerencs, perquè l'aigua que els rega neix del lloc sant. Els seus fruits donaran aliment, i les seves fulles seran un remei.» (Ez. 47, 1-2,8-9,12)

I proclamem la nostra fe cantant: “Crec en un Déu... (Mn. Romeu)

7a ESTACIÓ

Sota la façana del Naixement, cantem unes nadales. En el xiprer hi ha els coloms, símbol de les nostres ànimes. En el portal de la caritat tants ocells. Som com els ocells de l'Arxiprestat que ens hem aplegat per a lloar el Senyor.

“Al veure despuntar, el major lluminar...”

“Què li darem a n'el Noi de la Mare...”

I acabem: “GLÒRIA... IN EXCELSIS DÉO...”

Benedicció

El cant dels ocells

En veure despuntar
el major lluminar
en la nit més ditxosa,
els ocellets cantant,
a festejar-lo van
amb sa veu melindrosa.

L'àguila imperial
se'n vola cel adalt,
cantant amb melodia,
dient: Jesús és nat,
per treure'ns de pecat
i dar-nos alegria.

Cantava la perdiu
Me'n vaig a fer lo niu
dins d'aquella establia,
per a veure l'Infant
com està tremolant
en braços de Maria.

El Noi de la Mare

Què li darem en el Noi de la Mare?
Què li darem que li sàpiga bo?
Panses i figues i nous i olives,
panses i figues i mel i mató.

Què li darem al fillet de Maria?
Què li darem al formós infantó?
Li darem panses amb unes balances,
li darem figues amb un paneró.

Tam, pa-tam-tam,
que les figues són verdes,
Tam, pa-tam-tam,
que ja maduraran.
Si no maduren el dia de Pasqua,
maduraran en el dia del Rams.

Interior de la Sagrada Família

IV. Recensions

El regal de la vida

M. Victòria Molins

Columna Edicions. Barcelona 2013

ESTHER BORREGO, coordinadora del pis d'acollida Itaca.

Quan algú escriu un llibre amb un títol com “el regal de la vida” imagino ha de ser perquè esta convençut que la vida té valor en si mateixa, que és el millor que podríem rebre i que sense ella res més hagués estat possible per a cada un de nosaltres.

Però si, a més, aquesta persona té certa edat i, per tant, ja porta uns quants anys caminant per la vida, vol dir que ja ha passat una mica de tot, moments per a repetir i recordar però també d'aquells que no voldria haver hagut de passar, dies millors però també d'aquells que voldries no haver-te aixecat,... segur que ha perdut algun amic o familiar pel camí i ha anat guanyant-ne. En fi, tot allò que ens acompanya pel camí de la vida.

I si a més aquesta persona és la M. Victoria Molins, doncs a més ha viscut de manera molt activa i ha recorregut molts camins. La Viqui, com ella mateixa explica al llibre, va néixer al barri de la Bonanova de la ciutat de Barcelona. Des d'allà sortirem en aquest breu recorregut per una vida plena sobretot de noms i cares.

Durant el recorregut que fa la Viqui per la seva vida, com ella diu

fa “un recompte de fets viscuts des de la meua perspectiva històrica”. Així comença aquest relat que ens portarà a conèixer d'aprop una persona que en un moment donat decideix, després d'una trajectòria concreta, viure al costat de les persones que formen el que ella anomena el Quart Món, i allà descobreix un pou sense fons d'entrega als altres i a Déu i, a l'hora, “no he estat mai tan feliç com ara”.

Tot i que el caràcter i la personalitat de la Viqui hagin estat sempre optimistes, alegres i forts, amb capacitar per a decidir el que volia fer a la vida, ella explica que va decidir optar per la vida religiosa perquè es va enamorar de Jesús i per aquest motiu es va fer teresiana. Amb els anys, i després de passar algunes situacions doloroses fins a trobar el seu lloc dins de les tasques de la congregació, veu clar que el que certament desitja en profunditat i per coherència amb la seva opció de vida és estar al costat dels pobres.

És per aquesta decisió que coneixem a la Viqui, segurament perquè, com podem llegir a les planes del seu llibre o sentir quan parlem amb ella, aquesta etapa de la seva vida

es la millor i quan algú viu profundament allò que creu en profunditat ho fa de manera plena i és capaç de contagiar-ho las altres.

La Viqui ens diu. «l'única cosa que faré és estimar, i estimar de tal manera que puguin veure Déu en mi». Aquest missatge té tanta força i és tan evangèlic que podria ser un testament vital per a tota persona que cerqui viure cristianament.

«El regal de la vida» de la Viqui mostra, darrere de moltes anècdotes i persones, la vida d'algú que ha sabut seguir Jesús entenent que cal estar al costat del germà i estimar, estimar i estimar.

Un últim apunt que diu molt de l'autora, els guanys obtinguts de la venda del llibre aniran destinats a les obres socials amb les quals col·labora activament.

La Bíblia de tots

Il·lustrada per Pilarín Bayés i amb textos escollits i adaptats per Jesús Ballaz.

Editorial Claret i Estrella Polar. 232 pàg.

ANNA-BEL CARBONELL, cap de redacció de Quaderns de Pastoral.

Dos grans artistes units per apropar a tothom el llibre de la Bíblia, i en especial als menuts de la família, de l'escola, de les catequesis... Des de la seva expertesa en llibres infantils i juvenils, Pilarín Bayés i Jesús Ballaz, amb l'assessorament del P. Ignasi Ricart –expert biblista– han treballat plegats per il·luminar, com diuen en la presentació, aquesta història de l'aliança entre Déu i els homes convertint els episodis més representatius i cabdals del Llibre sagrat de la Bíblia en retaules molt més propers i entenedors.

Resseguint l'índex, el lector copsa ràpidament la intencionalitat didàctica amb què s'ha elaborat aquesta edició de la Bíblia. Apropar de manera planera i gràfica el llibre dels Llibres als més petits, amb les il·lustracions d'aquesta gran dibuixant que és Pilarín Bayés, i amb l'adaptació fidel i atractiva del text

realitzada per Jesús Ballaz. Un llibre que tant és vàlid per infants com pels adults que els acompanyen en el seu procés de descoberta de la història del Poble de Déu i de creixement en la fe.

La *Bíblia de tots*, és una obra elaborada des del cor i des del sentiment, els seus autors l'han pensat per a tota la família i, alhora, sense oblidar el distanciament i el desconeixement creixent de la nostra societat respecte de les arrels cristianes en concret, i la dimensió religiosa i espiritual en general. Partint d'aquesta constatació, i de la manera més pedagògica possible, amb un estil directe i rigorós –tal i com es va dir en la presentació del llibre– els seus autors han aconseguit presentar una obra plena de tonalitats vives que apropa el text bíblic amb senzillesa fins i tot als més allunyats.

Viure avui les fidelitats

de Mn. Manel Simó.

Col·lecció Emaús 110, Centre de Pastoral Litúrgica (CPL).
104 pàg.

ANNA-BEL CARBONELL, cap de redacció de Quaderns de Pastoral.

Fidelitats, en plural, és d'on parteix l'autor. Aquest terme, i el seu significat divers és l'eix del llibre que ens presenta Mn. Manel Simó, prevere i periodista. Una pregunta senzilla i no fàcil de contestar: què significa avui, en el nostre món canviant, la fidelitat? Fidelitat a qui o a què? A un mateix, a Déu, a l'Església, en el matrimoni, en la vida consagrada...? Un llibre de la Col·lecció Emaús del Centre de Pastoral Litúrgica que ens presenta la fidelitat no com un valor ètic arcaic sinó com una virtut moral a clarificar i re-situar en la seva justa mesura en els temps actuals. Una afirmació: Fidel,

aquell que no manca a allò que s'ha compromès envers algú.

Així doncs és com –Mn. Manel Simó– fa un recorregut per la fidelitat de Déu coma fonament de les nostres fidelitats; a l'evangeli de Jesucrist, a nosaltres mateixos, en la vida de parella, en la vida religiosa i en el sacerdoti.

En el darrer capítol les sis qualitats de la veritable fidelitat: arrelada en l'amor, lliure, crítica, dinàmica, creativa i oberta.

Un Concilio entre primaveras

De Juan XXIII a Francisco

José Manuel Vidal i Jesús Bastante, editores
Herder editorial. Barcelona 2013

MN. MANEL SIMÓ, prevere i periodista.

Es tracta d'un llibre simfònic, en el que 18 autors, experts reconeguts, que visqueren el Concili Vaticà II en primera persona i van col·laborar de forma molt decisiva a aplicar-lo a Espanya, ara, després de 50 anys, tornen a reflexionar sobre l'històric esdeveniment, per analitzar què va ser, què significa avui, i què pot encara significar de cada al futur.

El llibre es configura en tres parts.

La primera, sota el títol *Dos Papas i un Concilio*, conté un interessant relat històric sobre les personalitats de Joan XXIII i Pau VIè, i com es va gestar i desenvolupar la convocatòria, la prehistòria i la història del Vaticà II.

A la segona part, titulada *Els missatges del Concili*, es presenta un estudi de cinc dels 15 documents que va generar el Concili. S'han escollit *Lumen gentium* (sobre l'Església); *Gaudium et spes* (amb una mirada sobre el món, després de 50 anys del document); *Dei Verbum*, sobre la Paraula de Déu; *Sacrosanctum Concilium*, sobre la litúrgia; i *Dignitatis humanae*, sobre la llibertat religiosa. Es tracta, sens dubte, dels més im-

portants, i dels que encara hi ha molts conceptes per estrenar.

I a la tercera part, la més interessant, es dediquen quatre capítols sota el títol comú de *Cinquanta anys després, triomfs, fracassos i tasques pendents*. Cinc autors ben coneguts, Juan Martín Velasco, José Maria Castillo, Jesús Martínez Gordo, Javier Montserrat, i José Ignacio González Faus, analitzen com encara es poden recuperar moltes de les assignatures pendents del Concili. Elles constitueixen, d'alguna manera, la tasca i el camí que pot recuperar avui el Papa Francesc per fer realitat el Concili en tota la seva dimensió.

José Manuel Vidal i Jesús Bastante han estat els editors d'aquest llibre. El primer és llicenciat en Teologia i Sociologia i doctor en Periodisme; i l'altre, llicenciat en periodisme. José Manuel Vidal dirigeix –i Jesús Bastante hi col·labora– una interessant pàgina web d'informació religiosa d'Espanya i del món (www.periodistadigital.com/religion).

Espigolant les 429 pàgines del llibre, un dels punts que més ressalta són les expectatives creades pel Papa

Francesc: *si el Papa bo* (Joan XXIII) *va obrir les finestres de la institució* (Església), *Francesc està obrint les portes, i ho fa de bat a bat, i amb un full de ruta molt clar: aplicar de veritat i a fons el Concili Vaticà II, és a dir, col·legialitat i corresponsabilitat, en una Església humil, servidora, senzilla i samaritana.*

L'Església de Francesc mira al Concili. Torna l'aggiornament.

Jesús Bastante, que va néixer l'any 1976, i que pertany, per tant, a la generació que no va viure el Concili, afirma: *molts dels qui parlen del Concili i de la <restauració> de l'Església ho fan des de l'esperança i la força que atorga haver viscut una Església oblidada de la societat i haver gaudit d'una altra Església –en realitat, la mateixa– més oberta, més propera, més solidària, i menys “frikí”. L'arribada del Papa Francesc ha suposat un abans i un després en aquest sentit, un alè d'esperança per a aquells que mai van arribar a perdre-la del tot. I per això lluiten, somnien i continuen treballant molts homes i dones des de fa més de cinquanta anys.*

No cal dir que ens trobem amb un llibre que mereix una lectura atenta i reposada i que és un veritable aire fresc de primavera. De fet, quan els editors parlen d'un *Concili entre primaveres*, com ho fan en el títol, es refereixen a la primavera de Joan XXIII i la del Papa Francesc. Enmig, hem patit un llarguíssim hivern eclesial, del que molts a l'Església desitjarien sortir-ne.

Alguns altres llibres religiosos d'interès:

- VICENTE VIDE, *Comunicar la fe en la ciutat secular. Teología de la comunicación*, Editorial Sal Terrae, 2013
- F.J. VITORIA CORMENZANA, *Una teología arrodillada e indignada*, Editorial Sal Terrae, 2013
- WALTER KASPER, *Jesús el Cristo*, Editorial Sal Terrae, 2013
- GERHARD LOHFINK, *Jesús de Nazaret. Qué quiso, quién fue*, Herder editorial, 2013